

Vsebina 2. zvezka:

1. A. Funtek: <i>Pred nastopom. Prizor iz umetnikovega življenja</i>	65
2. y.: <i>Lovec</i>	69
3. Fr. Gestrin: <i>Iz arhiva. Povest. (Dalje.)</i>	67
4. Dr. Simon Subic: <i>Nekaj svete starine na nebu in na zemlji</i>	79
5. Ivan Vrhovec: <i>Narodopisne posebnosti</i>	85
6. Marica: <i>Iz življenja mlade umetnice. Novela</i>	92
7. Clausus: <i>Takó ueni</i>	99
8. S. Rutar: <i>Resija in Resijani</i>	100
9. A. Planinec: <i>Endimijon. Povest</i>	106
10. Književna poročila:	
II. L. P.: <i>Jezik v Mat. Raznikarja „Sgodbah svetiga písma sa mlade ljudi.</i>	114
11. Dr. Jakob Sket: <i>Odgovor na J. Lendovškove opazke. (Dalje.)</i>	116
12. Listek: <i>»Die oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild — Gospod dr K. Strekelj. — Slovenski umetnik. — Muzejsko društvo. — Organizacija vojsva. — Zgodovinske črtice o narodni šitalnici v Ptui. — Temeljni nauk o knjigovodstvu — Najnovejšje poetično delo črnogorskega kneza Nikole. — Dežmanova pesem. — Narodna pesem. — »Poviest Rusije.« — Proinja. — Račun dohodkov in stroškov za Vodnikov spomenik. — Podpiralna zaloga slovanskih vseučilišnikov v Gradci.</i>	123

Č. gg. ljubljanskim naročnikom.

Ker je »Narodna tiskarna«, ki po Ljubljani razpošilja naš list, preteklo leto večkrat menjavala svoje raznaševalce, pripetilo se je, da nekateri gg. naročniki naši niso redno prejeli »Ljubljanskega Zvona« in da jim tudi 1. št. tekočega letnika ni bila doposlana.

Vse takšne gg. naročnike prosimo prijazno, naj nam oprosté to neljubo pomoto, katere nismo zakrivali mi, ter nam nemudoma naznajo vsak nered, ki bi se v prihodnje še pripetil v tem oziru.

Upravništvo »Ljubljanskega Zvona«
v Ljubljani, na Dunajski cesti 15.

Pred nastopom.

Prizor iz umetnikovega življenja.

Zložil A. Funtek.

Prišel bom torej! ... Nekaj še trenutij,
In gledališki oder se odpre
Očém zvedavam zbranih poslušalcev ...
Zamolkel šum mi bije na uho,
Vmes godbe se razlegajo glasovi —
Resnično: kàdar vzplava zástor óni,
Tedáj naj dvignem se, ponosno stopim
V opravi dragoceni pred gospódo!
Na oder jaz? In zdaj? Z razvnetim licem,
Katero mrzli smrtui znoj rosí,
Z očmi, ki toli gledajo mračnó,
S šibečimi nogami — jaz? Na oder? ...
Na oder! ... Že jih vidim pred seboj,
Pogledov vidim sto uprtih náse,
Glasú nobenega po širnem hrámu —
Zdaj moj se dvigne glas! A kakšen glas!
Takó ne pòje pevec, čegar slava
Razširila se je v dežele daljne,
To glas tresoč je, grének, zadušén,
In ko izvija stiskanim se prsim,
Takrát se zdi mi, da blesté na njem
Solzé se bridke ... Peti, peti jaz!
Moj spev, da bodi jasen spev veselja,
Da dviguje se nam v višave svetle,
Dvigujú s seboj i poslušalce té? —
Nikakor, danes ne, sedaj ni móči!
Krasoto mnogo gledal bom pred sábo,
Bogastvo v řilu svilenem in zlatem,
Obrazov sto in sto mladostno lepíh,

Gospóde zlahtne plemeniti zbor,
Vse to bom gledal, ali oh, kakó!
S telesnimi očmi, nikoli z dušo!
Duh moj ni tú, duh moj prebiva zdaj
V preprostem, tesnem, pólumračnem dómu,
Kjer bela žena grudi se na tleh,
Kjer v bolečinah stoče milo dete —
Ta bleda žena moja, dete moje,
In ko umira mi, kakó bi pel?!

Očesci ljubljencu zaprti sta,
Na vroče čelo stopa smrtui znoj,
V trepetu vije se telesce drobno,
Težak je dih, sedaj — sedaj zastaja ...
Uboga žena, miljenec trpeči,
Takó sem vaju pustil brez solzá,
Soprog brezčuten, oče grozovit,
In šel, da pòjem tod v dvorani svetli?

A vender: še mi žije up slaboten:
Mordà dobrotno spanje okrepčá
Jedinca mi, mordà domóv dospévši
Ugledam na obrazku nežen smeh
In čujem rahle dihe ... Bog, zanesi mi,
Usmiljen bodi mladi sreči moji,
Ne dáj, da v snežuobelem oblačilu,
Med cvetjem bi ugledal milo dete,
Ob njem voščenih svéc tresočé luči —
Ne dáj, moj Bog; iz dná plačóče duše
Tod kličem ti: ne dáj, dobrotni Bog! ...
Da ženo bi ugledal jokajočo,

In bral iz milih solznih nje očíj
 Bridkostno očitaje, da sem mogel
 Prepevati, ko je umiral sin!
 Duh blagi ti, ki gledaš mi v srcé,
 Ti véš, kakó bolest mi grébe v duši,
 Ti znaš, kaj terja svet, da neizprosnó
 Poslednjo kapljo terjal bi krvi
 Od ónega, ki suženj je njegov!
 In suženj sem, in suženj mu ostanem:
 Umetnost moja mi jedino dóbro,
 In petje tudi danes mi dolžnost! ...
 Ne, óni svet, ki tu nočoj je zbran,
 Da slušal zvonke moje bi glasove,
 Pojil okó z veselimi prizori,
 Ta svet ne ume žaloigre moje!
 »Umetnik, pój, zató živiš, da poješ,
 Da s petjem nam razveseljuješ dušo,
 Kaj li sicér si, da srcé imaš,

Katero ti utriplje od bridkosti,
 Kdo vprašal bi, čemú? ... Umetnik, pój!
 Dà, pel, gospóda, bodem, plemenita!
 In póči mi užaljeno srcé!
 O sreči bodem pel ljubezni zveste,
 Katero sem v življenji sam užil,
 O nežnih upih in veselih hipih,
 Zajedno bridko pesem bolečin:
 In če napósled silen, rezek glas
 Izvije se, gospóda, oprostite!
 Nočoj samó še pojem vam takó,
 Začujte torej duše strte spev,
 Začujte glas — dovólj! Že dviga se
 Raz oder zástor — godba — šum pojema,
 Sedaj naprej, sedaj je ura moja:
 Otrok umira, oče bode pel —
 Zanesi Bog, očetovski me sodi! —

Lovec.

Kaj delate planine,
 Prepadi strmi ví?
 Po vaših skalah lovca
 Tam rdéča teče kri!
 Gorjé, vam, oj, planine,
 Gorjé, prepadi, vam!
 Prišél je po cvetlice,
 Leží v globíni tam.
 Vstreliti je postójno,
 Jelena v teku znal,
 Pečín, strmín in divjih
 Potokov ni se bal.
 Plašila ni vročina,
 Ne sever ga brijóč,
 Kaj njemu mraz viharja,
 Kaj solnca plámen žgóč!

Popeval pesmi glasne,
 Najlepše rajal plés,
 Klobuk si s šopkom redkih
 Nakitil je perés ...

Pobegni, oj, mladenič,
 Pogube, glej, oblák;
 Nezgode, čuj, sovražne,
 Za sábo trd korák! —

»Na vrhu med skalovjem
 Leží čaroben vrt,
 Cvetlice divno-bojne
 Pogórski straží Črt.

Prinesi jih, če moja
 Ljubezen ti je kaj;
 V nedeljo bom se z njimi
 Nadičila za ráj!« ...

Pa čakalo boš dolgo,
 Dekléce ti lepó,
 Da lovec ti prinese
 Cvetličic raz goró! ...

y.

Iz arhiva.

Povest.

Spisal **Fr. Gestrin.**

(Dalje.)

Dolgočasnost živa!« vzdihnila je natihoma Olga proti Jelici. Mlajša sestra je molčala.

»Prav moje naravi ste, gospod doktor!« hitel je lekarnik. »Tudi jaz vedno iščem in iščem, da spopolnim znanstvo svoje. Osobito me zanima pedagogika.«

»In pa župánov cvíček,« segel mu je Pavel zlobno v besedo.

»Kdo trdi to, kdo?« vprašal je Zgaga razburjen.

»Čim več človek vé, tem več veljá,« opomnil je Kodrán, da bi preprečil kakov neprijeten nastop.

»Prav pravite, gospod doktor!« pritrjeval je navdušeno učitelj.

»Zató se pa tudi ne bojim truda. Vedno in vedno se učim. — A vrhu obilega dela sem prevzel, dasi nerad, še čitalniškega tajnika mesto.«

Zgaga je grdo legal. Vsak družabnik čitalnice lesniške bi mogel povedati, kakó je Štipko na predvečer in na dan občega zbora čitalnice molédoval, da so se ga končno usmili in ga res volili v čitalniški odbor.

Imel pa je Štipko Zgaga jako važen vzrok, da je silil v odbornike. Poleg drugih krepostij ga je dičila namreč tudi silna skopóst. In preračunil je, da si prihrani na leto dvanajst goldinarjev, ako je v odboru, ker so bili odborniki mesečnine prosti. Vrh tega mu ni bilo treba plačevati vstopnine k veselicam, katere je pred pustom prirejala čitalnica, kar je zopet neslo tri do štiri goldinarje.

»Lepó je od Vas, da se takó trudite za národno našo stvar. Só-sebno prav je, da se bavite z vzgojo, in koristno bi bilo, da bi tudi

objavljali kake razprave o nji, ker gotovo dobro razumevate svojo stvar,« hvalil ga je Kodràn z ironičnim nasmehom.

»O razumevam pa, gospod doktor! Domača vzgoja je dobra moja stran. Ali težkó je pisati o stvári, v kateri človek nima izkušnje.« — In zopet je ljubeznivo pogledal Olgo. — »O vzgoji sem čital mnogo še gimnazijalec. — Morebiti še ne veste, gospod doktor, da sem bil tudi jaz gimnazijalec, da imam izvrstno maturo. Ko pa nisem hotel v bogoslovje, sprla sva se z ranjnim strijcem, da mi je odrekel vso podporo. Ker nisem mogel na univerzo, udal sem se v svojo usodo ter postal to, kar sem.«

Zgaga je zopet grdo legál. Znano nam je namreč, da se je na gimnaziji srečno preril do tretjega razreda, a da je bila grščina óni težki kamen, ki se mu je zavalil na pot, da je moral kreniti v stran.

Bila je že osma ura, ko sta se ločila naša prijatelja od župánovih, ostavivši še Zgago pri gospodičinah.

Solnce je bilo že za vrhovi in poslednji žarki njegovi so rdečili na nebu plavajoče sinjevkaste oblake. Prijeten hlad in vonjava vsnivajočih cvetic sta se razprostirala po vzduhu.

S polja in travnikov so se vračali delavci in delavke; čédnik je gnal govéd s paše.

V stolpu župne cerkve je zvonilo »Avemarijo«.

»Čuden človek ta lekarnik«, opomnil je Lovro, ko sta prišla iz trga in korakala po cesti ob vzhodni hriba.

»Samoljuben in glup«, odgovoril je Pavel. »Ali si ga opazoval, kakó se je vedno gledal v zrcalo? Kamor pride, vé si poiskati takšnega prostora, s katerega se najbolje vidi v zrcalo.«

»Smuče se menda okoli starejše hčere.«

»In še kakó! A dobil je ne bode. Deklè je petično, stari je ne dá, komur si bodi. — Ali za njega tudi ni. — Sploh bodi vsakdo vesel, kdor je ne dobode!« končal je Pavel.

»Ne umejem te«, menil je Kodràn.

»Le počakaj, umeval me bodeš še,« odvrnil je Pavel nekako nejevoljno, kakor bi se hotel rešiti neprijetnega pogovora.

Doktor pa se ni dal takoj preplašiti.

»Mlajša hči je zeló tiha. Niti besedice ni izpregovorila ves čas,« dejal je.

»Nič boljša ni od starejše! Tihe vóde —« omenil je Pavel malomarno in odčéhnal mimogredé z grma drobno vějico.

Korakala sta dolgo molčé drug poleg drugega.

Kodràn je opazil, da je Pavel slabe volje, in iskal je vzroka temu. A najti ga ni mogel.

Pavel je bil res čmeren. Tretje leto je že teklo, kar sta se ljubila z Jelico, ne da bi o tem kdo védel, razven njiju. Kar pa je prišel domóv, zdela se mu je prej takó odkritosrčna in udana déklica vsa izpremenjena.

Govorila sta samó jedenkrat za hip brez prič, ali še takrat se mu je zdelo, da je pričakovala z nestrpnostjo, kdaj pride kdo v sobo in jo reši neprijetnega ji vasoválca.

In danes ni imela niti pogleda zánj!

Med predstavljanjem je pogledala Kodrána na lahno se priklo-nivši, potem pa je zopet povabila črnolasó glavíco in ves čas velike temne očí upirala v šivánje.

Moreče skrbi, kakeršne pozna le iskrena mladeniška ljubezen, stiskale so mu srce. Jezen je bil na Jelico, in vender jo je ljubil danes morebiti bolj nego sploh kdáj.

Tudi on je iskal vzroka, kakor prijatelj njegov, a tudi on ga ni mogel najti.

Stoprav, ko sta pri málinu zavila v drevoréd, izpregovoril je Pavel:

»Zdaj bodeva skoro domá. Podnevi se vidi od tù že grajski stolp na óni-le stráni.«

Kodràn je samó pogledal, kamor mu je pokazal tovariš, toda rekel ni ničesar.

Pavlu je bilo tudi takó prav.

Kmalu sta prišla do gradú, kjer ju je na terasi pričakovala vsa Sirčeva obitelj.

Po predstavljanji in vprašanjih, o takih prilikah običnih, odšli so v grad, kjer je bila na mizi v pritličnem stanovanji oskrbnikovem že pripravljena večerja.

Pogovor pri večerji se je sukal o Kodránovem potovanji, o Duna-ji, o Lesnicah, o Kotu in raznih nam že znanih stvaréh.

Ker je Lovro pritrdil oskrbníčinemu vprašanju, da je truden, odvél ga je Pavel kmalu po širokih hodnikih in stopnicah v prvo nad-stropje, kjer je bilo pripravljeno zánj stanovanje.

Kodràn je kmalu trdno zaspal v novem svojem bivališči.

III.

Po bélem grádu hódita,
 Za béle roké se vódita.
 Národna pesem.
 Sklenila je belé roké,
 Točila je solzé.
 Národna pesem.

Drugo jutro se je vzbudil Kodràn pozno.

Solnce mu je sijalo skozi okno in delalo dolgo, svetlo črto na pódu. Droben prah je mrgolel v žarkih njegovih.

Lovro se je zagledal v nasprotno steno, kjer sta v črnih, umetno izrezanih, a od črvóv razjedenih okvirih viseli dve podobi. Jedna je kazala mladega častnika kodrastih črnih làs v opravi cesarskih ulancev izza napoleonskih vojsk. Na drugi pa je bila naslikana mlada dama s starošégno pričesko, v beli, globoko izrezani obleki, prepasani visoko pod nádrijem.

Lovro je gledal ti sliki, in v glavi se mu je predla najromantičnejša povest, kakeršna bi se mogla poroditi le v vročih možjáníh sanjarske šestnajstletne déklice.

»Kakó sem bedast!« mrmral je, vzbudivši se iz svojega premišljevanja. Sramoval se je svojih najivnih mislij.

Čemu pač?

Tudi najtreznejšemu človeku slika časih živa domišljija čudne, otročje podobe. In menda so prav taki trenutki najlepše zeleníce v puščavi puščobnega življenja našega.

Kodràn se je oziral po sobi in zdelo se mu je, kakor bi bil čas, ki z besno vihrovitostjo beží nad nami v večnost, pozabil v svoji hitrosti te sobe in ostavil v nji kós sedemnajstega stoletja.

Bila je to soba dosti prostorna, a dasi je imela dve visoki ókni, legal je po nji vedno tožen sómrak. Kasetovani strop je bil od kostanjevega lesá. Stene so pokrivala nad polovico namesto preprog temne hrastove deščice. Sredi sobe je stala velika miza, okrog katere so se vrstili črni stoli z modro, ali obledelo baržunasto prevlako. Nad temnimi durimi je bila naslikana Danaja ležéč na rdečem prtú in vzprijemajoč Jupitra v podobi zlatega dežja.

Na hodníku so se začuli trdi koraki.

»V sladkih sanjah spiš...« vstopil je peva je Pavel. »Pardon, zmotil sem se!« nadaljeval je, ugledavši svojega prijatelja budnega. »Menil sem, da te dobodem še spečega. Na noge, carissime! Takó lepó jutro je, kakor ga še ni videl Kot do danes. Solnce nam kaže takó ljubezniv obraz, kakor možá željna devica v srpanu.«

Ko se je Kodràn opravil, ostavila sta s prijateljem sobo.

Stoprav danes je mogel opazovati Lovro notranjost starega gradu.

Velikanski oboki so se prepenjali nad širokim hodnikom, po katerem so ótlo odmevali koraki prijateljev naših. Po ormenelih stenah so visele slike, kažeče nekdanje gospodarje v Kotu. Tù je visel resen gospod z naštopano lasuljo, ondu zopet smehljajoča se gospá veselih očij in lic, oblečena v slikovito obleko preminjajočega »rokoka«, tam zopet vitežlč-mladič v španjski obleki z velikim, belim ovratnikom.

Ob stopnicah, ki so držale v prostorno, z velikanskimi oboki prepreženo vežo, stala je kamenita ograja. Na nje ovinkih so stali kameniti kipi orjaških vojščakov z odbitimi udi.

V veži na levo je bilo stanovanje oskrbnikovo. Vesel čut je nadal človeka, ko je iz stare veže stopil v novodobno opravljene prostore.

To je čutil Kodràn stoprav danes, kajti sinoči ni mnogo opazoval gradu.

Po zajutreku je predlagal Kodràn, da si ogledata grad in arhiv.

Pavel bi bil šel sicer rajši na pláno, vender udal se je prijateljevi volji.

Hodila sta dolgo po stopnicah, hodniških in praznih sobah, kjer so ju povsod srečevali temni pogledi še temnejših slik po stenah.

Napósled sta prišla do nizkih hrastovih vrát v stolpu, kjer je bil nameščen arhiv.

Ključ je zarožljaj v ključnici, toda le s precejšnjim napórom se jima je posrečilo, premekniti zarjaveli zapah. Duri so zaškrípale, in neprijeten duh starega popirja jima je zavél nasproti, ko sta stopila v nizko, obokano, pred davnim časom pobeljeno sobo, katero sta za silo razsvetljevali dve gošto zamrèzeni ókni.

Ob stenah so stale visoke police, po katerih so bile do stropa naložene stare knjige in listine.

V kotu je ležalo na kupu nekaj starih púšek in zarjavelih mečev. Pri oknu je stala majhna črvíva miza, poleg nje pa širok s črnim usnjem prevlečen stol. Dèbel prah in góste pájčevine so pokrivale oba.

»Tù torej bo tvoj laboratorij«, dejal je z nasmehom Pavel in bacnil z nogo ob zvèzenj na tleh ležečih popirjev, da se je pretrgala preperéla nit in so se razsule listine.

»Velik arhiv je«, opomnil je Kodràn. »Nisem se nádejal tolikega.«

»Želim ti zató, da bi tudi veliko našel v njem, da bodeš imel konči zadostilo za neprijetni prah, katerega bodeš tù požiral,« odgovoril je Pavel in pokašljujé stopil na hodnik.

»Kakó smo vender občutljivi«, nasmehnil se mu je doktor.

»No, menim, da bi tudi ti rajši obíral cvrte piščánce, nego jedel ta prah,« zavrnil ga je Pavel. »Pa res! — To me spominja, da bi ne bilo slabo, ako bi dobil človek kaj v sé,« nadaljeval je. »In póludne bode tudi že skoro,« pristavil je pogledavši na uro.

Prijatelja sta odšla k obedu.

Po kosilu je šel Kodrán v svojo sobo, da spiše nekatera pisma, Pavel pa je odšel na vrt za gradom, da »v senci košatih dreves zaúžije svoj poobede« — nekaj suhoparnih paragrafov.

Okoli tretje ure je prišel doktor iz svoje sobe na teraso. Obstal je pri kameniti mizi in se zagledal v dolinico, razprostirajočo se pred njim. In vzklika mu je zavest, da so pradedje, ki so nekdáj zidali to poslopje, imeli mnogo, mnogo več poezije, nego mi, prozajični njih potomci.

Polagoma je stopal potem po stopnicah, da poišče Pavla.

Menil ga je najti v parku, zató je krenil med gréde.

Precěj časa je že hodil po umetno narejenih stezicah, občudujé pridno oskrbovane gréde, ko ugleda stopivši izza grma na klópicí v senci stare lipe Anico s pletívom v roki in zaprto knjižico v naróčaji.

Pozdravil jo je.

Deklè se je nekoliko prestrašilo, ugledavši ga hipoma pred sábo.

»Oprostite, gospodičina, če sem Vas morebiti motil v prijetnem premišljevanji! Pavla iščem že delj časa, pa ga ne morem najti,« dejal je.

»Menda je na vrtu, vsaj obično je, da hódí vsak dan po obedu na klopico pod véliko jablan v óglu,« odgovorila je Anica menèč, da bode doktor odšel zdaj, ko mu je na drobno opisala, kje najde brata.

Da namreč govorimo istino, izreči moramo, da Anici Kodránova navzočnost ni bila ljuba. Ogibala se je namreč moške družbe, kar je tudi umevno, ker je ni bila vajena in se ji nikjer privaditi ni mogla.

A tudi v obče je bila Anica najrajša sáma.

Dogaja se to često pri mladih ljudeh, kadar so v óni dôbi, ko čutijo v sebi neko kopernenje po nečem, česar samí ne vedó, neko tiho željo, kateri ne znajo niti vzroka niti smotra.

In v óni dôbi je bila Anica.

Če pa je mislila, da bode doktor odšel, motila se je jako. Hipoma je pozabil, da je iskal Pavla.

»Kakor vidim, čitali ste,« rekel je in se oprl z desnico ob naslonjalo klópi.

»Dà, nekoliko,« odgovorila je Anica. »Mnogo ne smem, ker me jamejo takoj ščeméti oči.«

»Paziti morate, da si jih ne pokvarite,« svaril je Lovro. »Škoda bi bilo res takó čarobnih očesec!«

Anica se je za hip zardela.

»Potem bi nosila naóčnike. Saj pravijo, da je potlej človek še interesantnejši,« odgovorila je in se zlobno nasménila.

»Nisem mislil, gospodičina, da umete tudi zbadati,« smehljaj se je Kodrán in zardevši se popravil si zlato kovane naóčnike.

»Čemu sem se neki zardel?« mislil si je.

»Torej ste res vsi moški jednaki?« šalila se je Anica. »Niti mislila nisem Vas, dà, ni opazila nisem, da nosite naóčnike.«

»Prav dobro, prav dobro! Saj pravim, izvrstno umete zbadati!« vzkliknil je Lovro. Jezilo ga je, da ga mlada deklica spravlja v zadrego.

»Lepó to!« začul se je zdaj za hrbtom Kodránovim glas oskrbnikov. »Le počakaj, deklè, materi te zatožim, da se na samem pogovarjaš z moškimi,« pretil je s šaljivim naglasom.

»Gospod Sirec? — In takó oboroženi, kakor bi šli na Turka,« nagovoril je Kodrán prišleca z vidnim veseljem, ker ga je rešil iz neprijetnega položaja.

»Dà, na Turka, a na domačega. — Góri v Sotéski (takó se je imenoval kraj, kjer se je stikalo vznožje obeh hribov) napravlja Studena jezerce,« razlagal je Sirec. »Samotno in mirno je ondu, in divje race so tam domá. Zató pa zahajajo tjà tudi tatinski lovci in šel sem pogledat, ne ujamem li česa, bodisi raca, bodisi tat. A dobil nisem ničesar,« pristavil je navidezno žalosten in snel puško dvocevko z rame.

»Jaz pa sem iskal Pavla in našel tu-le gospodičino,« dejal je Kodrán.

»O, Pavla ne najdete tod! Le redkokdàj zaide v park,« pripovedoval je oskrbnik. »Obično je po kosilu na vrtu. — Ali, pcjdiva ga iskàt!«

Sirec je naložil hčerki svoji puško in torbo, da ji odnese v grad, in se napotil z doktorjem na vrt.

Pod jablano sta našla v travi iztegnjenega Pavla — spéčega. Ob vzglavji mu je ležal zvezek »avstrijskega zakonika«.

»Hej, justitia spí!« vzkliknil je Kodrán in prijel drúga svojega za roko.

Pavel se je vzbudil in začudeno pogledal okrog sebe. Ko se je nekoliko vzdramil, vstal je in šel z očetom in prijateljem v grad.

Po južini sta odšla Lovro in Pavel péš v Lesnice. Prej pa je še Pavel naročil, da ju k večerji ne bode, in da pridi ob deseti uri Šimen z vozom k župánovim.

Prišedši do župánovih, stopil je Pavel sam v hišo, doktor pa je odšel na pošto, da oddá pisma.

V »gospodski« sobi je sedela Jelica sama in šivala.

Ko je vstopil Pavel, zardéla se je do pod lās. Odzdravila mu je tiho, a pogledala ga ni.

Nekaj časa sta molčala oba. Videlo se je, da je obema bilo to slučajno srečanje brez prič nekamo tesno, neprijetno.

»Moški smo někako, kakor bi se možili,« dejal je končno Pavel in sédel na svoje mesto.

Hotel je izreči te besede prezirno, a namesto prezirnosti se je čula iz njih boljše zamolkla žalost.

»Ženili morda, a možili ne,« odgovorila je Jelica.

»Kdo?« vprašal je Pavel s čutno plahim glasom.

»Kdo, nego gospod Pavel Sirec!«

In deklè je sklonilo še niže glavico, da bi ljubimec ne videl solz, ki so ji zabliščale v lepih očeh.

Sirec jo je hotel baš vprašati, kje je čula to novost, ko sta stopila v sobo Kodrán in — Zgaga.

Lekarnik je ujel doktorja na poti s pošte in se mu pridružil, kakor obče znan nadležnež v »Ibam forte via sacra...« Pristopiti je moral Kodrán čitalnici, in vsi izgovori, da najbrž ostane le nekaj mesecev v Kotu, opravili niso pri lekarniku ničesar.

Dasi je imel Pavel Lovreta rad, kakor nikogar na svetu, vendar bi ga bil v tem trenutku videl rajši na robu sveta, nego pred sabo.

Udati pa se je moral svoji usodi in prisesti obema prišlecema. Razplel se je pogovor o raznih, za našo povest malovažnih stvaréh. Da pa je hotel Zgaga vedno vse najbolje vedeti, mislijo si cenjeni bralci lahko po tem, kolikor ga poznajo.

Jelica je odšla skoro iz sobe. A tudi zdaj se ni ozrla na Pavla.

Polagoma so prihajali vsakdanji gôstje in zaseli prostore okrog podolgovate mize, pri kateri so sedeli naši trije znanci.

Prišel je tudi davčni nadzornik Matija Koprivec s svojo soprogo.

Pavlina, soproga Koprivčeva, bila je krasna gospá osemindvajsetih let. Nežni obraz je zalivala lahna rdečica. Globoke temne oči

pod lepo obóčenimi obrvmi so razodevale strastno žensko. Le sarkastično zaokróženi polni ustni sta vplivali nekako neprijetno na opazovalca.

Sedela je poleg svojega soproga, a kakor se je videlo iz tihega, vender živega razgovora z odvetniškim koncipijentom doktorjem Orlom, sedečim ob nje desnici, ni se brigala mnogo zanj.

Doktor Božidar Orel, tridesetleten, plavolas mož z gladko obrito brado, bil je koncipijent pri lesniškem advokatu Andreji Žrjavu. V istini pa je bil on advokat, kajti gospod njegov radi velike starosti in bolehnosti že ni mogel opravljati posla svojega.

Zunanost Orlova je bila taka, kakeršnih vidimo na stotine vsak dan. Vender je bil »dobra partija«, in to je največ veljalo pri lesniških možá željnih gospodičinah, katere je sósebnó jezilo, da se mladi doktor ne briga za nobeno niti za polovico toliko, negoli za gospó Koprivčevo.

»Vi, gospod profesor,« obrnila se je končno Pavlina k Lovrétu. »pojdeté tudi z izletom čitalnice naše?«

»Dà, res, gospóda,« segel ji je Zgaga v besedo. »Skoro bi bil pozabil! Čitalnica napravi početkom bodočega ineseca kakor vsako leto izlet. In sicer pojdemo letos v Sotésko. Pevci se že učé pesmij, in Lisjak bode predstavljal komičen prizor. Midva z gospodom sodnikom bodeva pa kuhala guljaš, kàj ne, gospod sodnik?«

»Kakó pa, kakó pa!« smehljál se je sodnik majhen, debelušen starec.

»Vi pojdeté, gospod profesor, sevéda! A ne pričakujté mnogo! Zabave vsaj jaz ne nahajam nikake na teh vsakoletnih izletih. Udeležiti pa se jih moramo, sicer bi nam tu-le gospod Zgaga še očítal, da nismo národni,« dejala je Pavlina afektirano in s prozorno, dolgo roko, na kateri ni bilo poróčnega prstana, odstranila v očí ji sileče lasce.

Zgaga je hotel odgovoriti, ali Kodrán ga je prehitel.

»Meni je vsaka izpremena v življenji prijetna, gospá milostiva,« dejal je, »in zató se udeležim izleta. Tudi me mika videti Sotésko, o kateri sem že čúl.«

»Oh, gotovo Vam je razkladala gospoda Pavla sestra, kakó romantiško je ondu. Temno jezero, stari boróvci, žalobne vrbe, itd. itd.« smehljala se je Pavlina. »Sevéda, očí mladegá dekleta to vse drugače vidijo, nego mi!« pristavila je z glasom, iz katerega je bilo čuti: »Poglej me, saj tudi jaz nisem stara!«

»Ne, gospá! Gospodičina Anica mi ni ničesar omenila o Sotéski. Pripovedoval mi je gospod oskrbnik, da je ondu mnogo divjih rãc - «

»In zajcev in srn!« vteknil se je v pogovor okrajni komisar, petintridesetleten mož z zabuhlim obrazom in topimi očmi. »Tamkaj je ujel lani o Božiči Strnad dva zajca, ne da bi bil izprožil puško.«

»Kakó pa je to bilo, kakó?« vprašali so vsi posmehujoč se skrivaj.

»Neverjetno, a vender res!« dejal je komisar, vesel, da se je tudi on jedenkrat oglasil.

V tem je vstopila županja z Olgo. Sedli sta med Koprivca in njegovo soprogo.

Župánja, meroma petdesetletna gospá s črnimi lasmi in afektnim vedenjem, začela je pogovor s svojo hčerjo Ano.

»Poslušajte torej!« zakričal je komisar, jezen, da mu je novi prihod motil poslušalce.

»Poslušajmo, poslušajmo! Pssst!« klical je smehljaje se okrajni sodnik.

Pavlina je pomežiknila gízdavo Orlu.

Vedela je, da ji je priroda podelila lepe oči, in rada je koketirala z njimi.

»Lansko leto o Božiči, saj pomnite, ko je bil tisti véliki lov, na katerega so prišli tudi lovci iz Ljubljane? Torej lansko leto o Božiči je šel tudi Strnad na tisti lov. Šli so v Sotésko. Vsakemu so odkazali reditelji svoje mesto, in Strnad je moral stati baš pri jezeru. Čakal je in čakal, a od nikoder ničesar. Glad ga je že grudil, zató séde poleg grma in privleče iz torbe kos sira in pëto kruha. Kar začuje za sábo glasno lajanje. Psi so podili dva zajca po brdu nizdolu. Strnad je skočil po konci, zgrabil puško — pa bilo je že prepozno. Ko je namreč premišljjal, bi li pomeril na zajca ob svoji desníci, ali na ónega ob levíci, pridrévila sta oba že do jezerovega bregá. Ker pa nista mogla naprej, obrnila sta se oba proti grmu in izginila v njem. Strnadu se je zdelo vender čudno, da nobenega ni iz grma. Pogleda torej in kaj vidi? — Oba zajca sta bila mrtva, u—bi—ta! Pritekla sta z glavama takó močno drug proti drugemu, da sta se ubila.«

»Hahaha!« smijal se je sodnik in z njim vsi gostje. »Kdo Vam je pa to natvézel, gospod komisar?«

»Kaj natvézel?« hudoval se je komisar. »Strnad sam mi je pripovedoval.«

»In Vi ste mu verjeli?« vprašal je Koprivec.

»Sevéda, saj sem moral, ko sem tudi oba zajca videl. Popolnoma razbiti glavi sta imela,« legál je v stiski komisar.

Vsi so se začeli zopet smijati.

»Kaj je to čudnega?» kričal je v smeh komisar, rdeč kakor huhan rak. »Saj sem tudi jaz nekoč jednega zajca dvakrat ustrelil in sem mislil, da imam dva. Ko pa sem prišel domov, videl sem, da je bil samo jeden!«

»Kako je bilo neki to?» klicali so vsi zopet z očmi solznimi od smeha.

Pavel je vstal in šel iz sobe.

Ves večer je molčal in niti nasmehnil se ni, ko so se smijali vsi navzočniki. Opazila je to gospá Pavlina in sarkastično opomnila Orlu: »Kakšen filozof!«

Pavel sevéda tega ni čul, in da bi bil tudi, težko bi se védel drugače. Po glavi mu je rojilo to, kar je prej omenila Jelica.

Sklenil je, da mora še danes govoriti ž njo.

Védel je, da jo najde v tobakárni, kjer je menjajoč se z Olgo bivala vsak drugi večer.

Vstopil je.

V kotu pri oknu je ugledal déklico. Obraz je skrila v roki in ihtela.

Pristopil je k nji in ji privzdignil glavo.

Obrnila se je v stran, da bi ne videl objokanega nje obličja.

»Kaj ti je, Jelica, da jočeš?» —

»Nič!« odgovorila je in še bolj zaihtela.

»Rekla si mi poprej nekaj, česar nisem razumel. Prišel sem torej, predno grem domov, da mi razjasniš stvar. Kdo ti je povedal óno laž, da se jaz ženim?»

»Torej ni res, ni res!« zavrisnilo je v deklíčinem srci.

Nji pa je pripovedovala ródna ji sestra Ana, da ima Pavel že na Dunaji zaročeno lépo, bogato nevesto, s katero se poročí takoj, ko prebije preskušnje in vstopi koncipijent pri glasovitem odvetniku v Ljubljani. In trdila ji je, da vé to iz gotovega vira. Sevéda ni niti slutila, kakó jo s tem zbada v ljubeče srce.

Hudobna sestra, kakó jo je sovražila v tem hipu!

Razkrila je z ihtečim glasom Pavlu vse, in ko jo je popolnoma prepričal, da je vse le izmišljotina, pogledala ga je takó hvaležno z rôsnimi očmi, da je bil poplačan za vso ból, katero je pretrpel.

»Torej bodeš vedno moj, Pavel?» vprašala je s kopernečim glasom.

»Na veke!« in na Jeličinih ustnih je zacvél žaren poljub.

V veži so se čuli glasovi.

Stisnil ji je hitro drobno rokó in odšel.

Sodnik in Koprivec z gospó so odhajali.

Tudi po naša prijatelja je prišel voz. Poslôvila sta se in odpe-
ljala domóv . . .

Kodràn je mislil razpravlja se o gospé Ani.

»Lepa ženska!« mrmral je. »Kake oči ima! — In kakó koketira
s koncipijentom. Nevarna ženska! — A kaj mi mari!« in pihnil je luč.

»Kake oči ima!« šepetal je legaje v postelj. »A nevarna ženska je!«

Šum listja, ki je prihajal skozi odprto okno, uspaval ga je kmalu.

Po noči ga je vzbudila silna burja, lomčč trhle veje na starem
drevji.

Vstal je, stopil k oknu in zrl po parku.

Bila je otohla noč. Gorka burja je pripogibala vrhove starih lip
kakor trstje. Temni oblaki so se podili po nebu. Na obzoru so švigali
krvavi bliski.

»Lepa ženska!« mrmral je zopet. »A kaj mi mari!«

Jezno je zaprl okno in zopet légel.

Zaspal pa potem dolgo ni . . .

(Dalje prihodnjič.)

Nekdaj — sedaj.

Modro-obrazno nebó
Gleda na mládo zemljó,
Sládko popevajo ptice,
Bujno dehtijo cvetlice.

Mrkle ležíjo meglé,
Vráni ob solnci frčé,
Čuješ skovikati sóve,
Túlití divje volkóve!

Tekal po pólji okrog,
Hodil po cvetke si v log,
Igre nedolžne igraval,
Matki na krilu sem spaval . . .

Misli moreče težé
Mučeno moje srcé;
Dvojbe, strastí me pošasti
V divji imajo oblasti! . . .

Deček da spet bi postal,
Dvojbe, strastí ne poznal,
Igre igraval otročje,
Materi tekal v naročje!

y.

Nekaj svete starine na nebu in na zemlji.

Spisal profesor dr. Simon Šubic.

Kdor se trudi dospeti do izvira ljudskih vér in človeškega mišljenja o prikaznih na nebu, prepričuje se čimdalje bolj, da sezajo korenine prvotnega duševnega dejanja v starodavne čase do otroških let človeštva. V temoti tistih dni se je porodilo mnogo podob in dogodbe duševnega življenja, in sicer s takim prečudnim vlastjem, da jih ni razumeti v primeri z denašnjimi prirodnimi močmi in prikazki. Kdor bi pritrdil, da so se v resnici godile kdaj taka izpreminjevanja, kakeršna se pripovedujejo v starih svetih bukvah indovskih in drugih ljudstev, trditi bi ne mogel, da je imela zemlja takrat denašnji obraz ali denašnje svoje prirodne moči. — V kratkem za vzgled samó to-le: Ko je *Brahma*, ponosen na to, da je ustvaril svet, vzdignil se proti svojemu bratu *Šivu*, vnel se je zaradi te prevzetnosti bój med njima s táko silo, da so se od potresa zdrobili nebeški svetovi. Neumrjoči *Višnu*, hotéč ohraniti svetove, izpreminjal se je v različne podobe smrtnikov. V podobi ribe je rešil družino iz občega potopa in varoval zemljo od pogina vseh ljudij. *Višnu* se je dal poroditi v podobi črnega pastirja pod imenom *Krišna* ter je rešil svet od strupene kače; kača ga je v nogo pičila, *Krišna* pa ji stopi na glavo ter jo stare; itd. Ako tedaj zemlja ni izpremenila toliko svojstva svojega, to se tudi óne čudopolne prigodbe v resnici niso nikdar pripetile, temveč izvirajo te in druge jednake bajke iz mlade nedozorjene človeške pameti v zvezi s preprosto duševno domišljijo. —

Nahaja se v starih bajkah, da so se bogovi razodevali človeku in učili ga poljedelstvu in kruh péči iz tega namena, da bi človeka ukrotili in ga oprostili hudih živaljih strastij; da bi ga prepeljali iz njegovega divjega životarjenja in ropanja na pravi pot mirú in sprave.

Ko so stara ljudstva poleg lovskega in nomadnega ali pastirskega življenja jela poprijemati se bolj in bolj poljedelstva, jela so tudi bolje opazovati posebne prikazni na nebu. Takrat poljedelec ni še imel ni ure ni pratike, ni poznal še na nebu mejnikov niti za dnevne, niti za letne dóbe. Potreba pa je izumom največja pomoč. —

Pripovedovali so mi nekaj oče o nepokvarni uri, katero poznajo na nebu. Kriva kóla (véliki medved) pravili so, obračajo se na nebu na okrog, ter zlomljena ós kaže zdaj na ta zdaj na óni hrib

okoli doline. Kriva kóla tekó takó redno, da ob tistem letnem času kaže ós ob gotovi uri na ravno tisti hrib ali na tistega kmeta letos, kamor je kazala lani ob tisti uri. — Kakor tedaj gleda še zdaj kmet na nebó in si zapazuje na zvezdah stvari, katere mu služijo, jednako se je godilo v davno preteklih časih. Neomikani prebivalci puščav in prebujeni pastirji neizmernih štep so ogledovali nebó verneje nego naši omikani meščani, katerim malokdaj pride na misel, da bi oči vzdignili proti nebu.

Ako še dandanes, ko ima sicer tudi kmet uro v hiši, vender takisto gleda na nebo in po zvezdnih krdelih ugiblje, koliko bi bila ura, utegnemo razumeti, kakó si je človek nekdam pomagal ponoči z zvezdami in luno, podnevi pa s solncem. Ko je človek opazil, da se v drugih letnih dnéh prikazujejo na zvezdnatem nebu druga krdela in da solnce stopa zapóred iz krdela v krdelo, iskal je tam na nebu mejníkov svojih dni, mesecev in letnih časov. Potrebe so priganjale človeka seznaniti se bolj in bolj s prikazki na zvezdnatem nebu. Zapazoval si je človek čimdelj natančneje ték solнца po nebu, redne lučne izpremembe na luni, njih stan ob letnih časih in njih obhode po nebu. Človek je menda od pričetka meril leta svoja po luninih obhodih, pozneje šele po solnčnem obhodu, ko je opazil, da solnce redno v istem času obhodi svoja krdela. Ko se solnce po svojem obhodu jame povračati na lanski pot, ponavlja se v lanskem redu prejšnji stan na zemlji, minilo je leto in novo je nastopilo. Uvidel je tedaj človek, da se solnčni obhod bolj nego lunini prilega za mero času, ter je vzel čas luninega obhoda za mesec, čas solnčnega obhoda pa za leto.

Poljedelstvo s svojo potrebo, poznati letne čase, pripomoglo je tedaj k pričetku zvezdoznanstva. K temu so silili takisto človeka še drugi pozori; opazovati je namreč jel tudi tiste izpremembe na nebu, katere so se prikazovale njegovim očem ob časih dobrih in slabih létinj. Vrinilo se je bolj in bolj njegovim mislim mnenje, da prikazni na nebu vodijo njegova dela do dobrega ali slabega konca, in je še marljiveje opazoval zvezde in zvezdna krdela, prisojal je njim in njih sozdrženju srečo ali nesrečo svojega delovanja. Zaradi takih mislij so dajala stara ljudstva začetkom svojega poljedelstva zvezdam, ob času gotovega dela na nebu svetločim, tista imena, s katerimi so znamenavali svoja tedanja opravila na polji.

Malokje drugod nego po okrajinah zgorenjega *Nila* je vsa priroda razkazovala bolje dotične jednakočasne dogodbe na nebu in na zemlji. Etijopje, ki so prebivali ob bregovih Nila okoli mesta Tebe,

imenovali so tiste sozdružene zvezde na nebu, katere so se prikazovale ob povôdnih časih, *povôdnji mož*, ker takrat prestopi reka Nil meje svojega vodotoka ter dela povódenj po vsi ravni okolici. —

Kadar je prišel čas oranja, stopilo je na nebu na mesto prejšnjih sozvezdij drugo krdelo, zatorej so je imenovali po svojih tedanjih opravkih: *vol* ali *bik*.

Ko je nastopila huda vročina, takšna, da je celó leva žeja pregnala iz peščenih puščav, da je poskušal poleg Nila priti do vode, takrat se je videlo na jasnem večernem nebu zopet drugo zvezdno krdelo, kateremu so dali ime: *lev*.

Drugo zvezdno krdelo, katero je stalo na večernem nebu ob žétvi, imenovali so *žanjico* ali *devico*. — Tistemu sozvezdju, katero je svetilo na nebu ob času, ko se je večina ovác porájala, dali so ime *oven*.

Etijopje so v tistih časih, ko so dajali zvezdam in krdelom posebna imena, živeli še skoraj vsi v preprostem otročjem domišljevanji meneči, da so zvezde na nebu váruhi človeka in njegovih potreb. Zapomnili so si, da je vselej, kadar se je približevala Nilova povódenj, prikazala se tudi na nebu lepó svetleča zvezda, stoječa tam proti jugu nad Nilovimi izviri. Tej zvezdi so prisojali váruhova svojstva, meneči, da prihaja spominjat in svarit poljedelca, naj pazi, da ga povódenj ne prehití; zatorej so dali tej svetli zvezdi ime: *pasja zvezda* ali *Sirij*. Primerjali so namreč svetlo sijanje te zvezde z lajanjem psa, kateri hoče človeka obvarovati kake nevarnosti. Od te zvezde je dobilo vse krdelo ime: *véliki pes*. Sirij, najsvetlejša vseh stalnih zvezd, stoji na glavi vélikega psa. — Še celó v našo pratiko seza spomin tega starodavnega umišljenja, dasiravno v nekaj izpremenjenem pomenu pod imenom: *pasji dnevi*. Koncem meseca malega srpana stoji krdelo vélikega psa — ob naših pasjih dnevih — blizu solнца takó, da zahaja kmalu po solnčnem zahodu ter se lahko spozna na večernem nebu po svoji prijazno bliščeči zvezdi Sirij.

Zvezdno krdelo, stoječe na tistem kraju, kjer se solnce poleti, ko je doseglo svojo najvisokejšo stopinjo, zopet povrača na spodnje kraje in gre tedaj nazaj kakor rak, imenovali so: *rak*. —

Navado divjega kozla, kateri beži kar najdlje od nas in zleze na visoke vrhove pečin, primerjali so dalje s solncem, katero vsako zimo beži pred nami na južno nebó; zatorej so dali tamkaj stoječemu zvezdnemu krdelu ime: *divji kozel*.

Tam na nebu v tistem kraju, kjer solnce dela noč in dan jednako dolga ali v enakonočji, stalo je sozvezdje, kateremu so dali ime: *tehtnica*. V svojem ravnotežji nosi jednakoramnata tehtnica na obeh

stranéh jednako težo; — kakor bi solnce tehtalo noč in dan. — V tistem času, v katerem so vetrovi prinašali redno nezdrave soparje, ki škodujejo življenju kakor skorpionov strup, imenovali so na nebu videče sozvezdje: *skorpion*.

Na ta način je dobila večina zvezd in njih krdel svoja posebna imena, katera izvirajo iz vmišljenih vezij med nebeškimi lučmi in med človeškimi opravki. V tistih temotnih starodavnih časih so opazovali poljedelci z modrijani vred zvezde na nebu; živa njih domišljivost je prisojala gotovim zvezdam in celim krdelom kako podobnost ali kako skrivno dotiko z raznimi stvarmi na zemlji. — Blizu severnega tečaja stoji na nebu sedem zvezd, šteroje na štirih oglih kakor kolesa pri vozu, troje pa naprej od koles v podobi skrivljene osi; zato je imenovali to sozvezdje *kriva kóla* ali *veliki voz*. Drugi oduševljenejši ogledovalci so gledé družih posebnostij dali temu zvezdnemu krdelu ime: *veliki medved*.

Jasno se uvidi iz navedenih vzgledov, da ogledovalci nebá niso toliko vpraševali po enakosti sozvezdja s to ali z óno stvarjó, kar bi se bilo malokdáj ujemalo, temveč iz gole preproste domisljije so dajali krdelom imena po tem, kakor so obsojali njih v misli vzete zveze s človeškimi potrebami.

Izmed vseh družih zvezdnih krdel so najimenitnejša tista, katera stojé ob solnčnem letnem poti ali na okrog po nebu tamkaj v tistih krajih, katere solnce vsako leto vidoma obhodi. — Natančno opazujé solnčni stan med zvezdami dan za dnevom, zapazimo neko premikanje njegovega stanu. Zvezda, katera je stala hitro za solnčnim zahodom ali blizu nad zahajajočim solncem, zatone čez nekaj dnij s solncem vred. V tem pa se je solnce približalo drugemu zvezdnemu krdelu, katero je poprej stalo dalje od solnčnega zahoda. Spoznati je iz te prikazni, da se solnce vidoma premika po nebu od večera proti jutru. Med letom prihaja tedaj solnce od krdela do krdela okrog in okrog po svojem poti na nebu od večera proti jutru takó, da ob času, kadar preteče vse leto, najdemo solnce zopet v istem krdelu in skoraj na ravno tistem mestu, kjer je stalo pred letom.

Tista zvezdna krdela, po katerih se nahaja solnce od meseca do meseca po nebu na okrog, dobila so imena posebnih zverin ali živalij, zvezdoznanci jih imenujejo: živalski pás. Kadar se nahaja solnce med zvezdami tega ali ónega krdela, pravimo, da stoji solnce v tem krdelu ali v tisti živali. Stara znamenja in imena krdel živalskega pású so tá:

Na severni strani: oven ♈, bik ♉, dvojčka ♊, rak ♋, lev ♌, devica ♍.

Na južni strani: tehtnica ♎, skorpion ♏, strelec ♐, kozel ♑, vodnar ♒, ribe ♓.

Zvezdna krdela živalskega pásu so sicer med seboj razne velikosti, venderle je solnčni pot ali ekliptika od starodavnih časov na dvanajst jednako dolgih kosov médnje razdeljena. Vsak teh kosov ima znamenje svojega ravno imenovanega zvezdnega krdela.

Od tistih starodavnih časov, ko so se osnovala znamenja živalskega kroga, premaknila so se znamenja z ekliptiko toliko od svojih zvezdnih krdel, da zdaj pri znamenjih ne najdemo več njih krdel, ampak vsakokrat poprejšnje sozvezdje. Ko stopi solnce okoli dné 21. meseca sušca v znamenje ovna stoji resnično ne v ovčnem krdelu, ampak v poprejšnjem sozvezdju rib. — Iz krdela rib stopi solnce v ovna, iz ovnovega ozvezdja v bikovega, iz bikovega v zvezdno krdelo dvojčkov i. t. d. po vrsti, kakor stojé v zgoranjih dveh vrstah sozvezdja in njih znamenja. V okolici dvojčkov, Kastorja in Poluksa, je nebó kàj lepó razsvetljeno, nekaj od svetlih zvezd Kastorja in Poluksa, kateri stojita dvojčkoma na glavi, bolj pa še od Orijona ali od rimšic, katere stojé ónikraj rimske ceste dvojčkoma nasproti; spodaj pod rimšicami pa sveti pozimi pri rimski cesti v sozvezdju vélikega psa že omenjena žareča zvezda *Sirij* na glavi vélikega psa.

Ko preteče polovica leta okoli dné 21. kimovca meseca stopi solnce v znamenje tehtnice, stoji pa resnično v zvezdnem krdelu device, v katerem se blišči svetla zvezda prvega reda po imeni klas devičin. —

Solnce obhodi na ta način leto za letom vidoma ves živalski pás, resnično pa ne doseže koncem leta prav natanko lanske svoje stopinje, temveč ostane nekaj malega zadaj za lansko stopinjo, dasi ravno takó malo, da se šele v veliko letih more to zaostajanje spoznavati s prostim očesom. —

Pred kakimi tritisoč leti je stalo solnce spomladi, kadar sta noč in dan jednako dolga, res v sozvezdju ovna. Dolgo pred tistim časom pa je ekliptika že bila razdeljena na dvanajst jednako dolgih kosov, imenovanih po živalskih krdelih. Tedaj se je solnce že takrat izprehajalo po staroznanem živalskem pásu; stalo je meseca malega travna v krdelu bika, takó da so se ta čas ujemala krdela in znamenja, kakor stojé v naslednjih vrstah imena nad imeni:

solnce je stalo:	sušca	mal. travna	vél. travna	róznika	mal. srpana	vél. srpana
v:	ovnu	biku	dvojčkih	raku	levu	devici
						
zdaj stoji v:	ribah	ovnu	biku	dvojčkih	raku	levu
solnce je stalo:	kimovca	vinotoka	listopada	grudna	prosinca	svečana
v:	tehtnici	skorpijonu	strelci	kozlu	vodnarju	ribah
						
zdaj stoji v:	devici	tehtnici	skorpijonu	strelci	kozlu	vodnarju.

Kakor je že omenjeno, ostaja solnce leto za letom nekaj malega nazaj. To zaostajanje znaša venderle zdaj že toliko, da se solnce vidi premaknjeno za celo krdelo nazaj. Znamenja so pa ostala pri svojih mesecih. Ko tedaj beremo v pratiki, da stoji solnce meseca sušca v znamenji ovna, solnce ne stoji še v ovnovem sozvezdji, ampak v poprejšnjem zvezdnem krdelu ríb. Meseca malega travna stopi solnce v znamenje bika, stoji pa ne v krdelu bika, ampak šele v poprejšnjem ovnovem sozvezdji; i. t. d. Káj lahko bi bilo predstavljati živalska znamenja za njih krdelom, kjer ona stojé, toda zaradi starih zvezdarskih zapazkov po globusih in mapah bi se s prestavljanjem znamenj naredila huda zmes, tedaj so zvezdoznanci rajši pustili znamenja vsako na svojem starem mestu. Ta znamenja, ločena od svojih podob živalskega pasú, utegnili bi imenovati mejníke, od katerih jeden do drugega se razdeljuje solnčni pot na dvanajst jednako dolgih delov, kakor se v pratiki z dvanajstimi skoraj jednako dolgimi meseci razdeljuje čas vsega leta na dvanajst skoraj jednako dolgih dób.

Taki od starodavnih časov na svojem mestu stoječi mejníki kakor so zverinska znamenja, imajo tudi v oziru na svojo starost veliko imenitnost. Učenjak *Dupuis*, kateri se je mnogo trudil s pozvedenjem, odkod prihajajo imena zvezdnih krdel, navedel je več verjetnih vzrokov, iz katerih dokazuje, da je nekdaž meseca sušca o pomladanskem enakonočji stalo solnce v krdelu tehtnice in v jesenskem enakonočji meseca kimovca v sozvezdji ovna. To se pravi, da so se od tistih časov, ko je bil že osnovan živalski pás, do naših dnij, premaknila enakonočja za sedem zverinskih znamenj. Premikanje enakonočij je pa také počasno, da, ko bi vsako krdelo obsezalo jednako dolgo polje poleg živalskega pasú, moralo bi preteči čez dve tisoč let, predno bi stopilo nasledno krdelo na mesto poprejšnjega. Preračunjati je iz tega, da od tistega časa, ko se je uvedel zverinski pás v zvezdoznanstvo, minilo je že okoli sedemnajst tisoč let. Ali bode ta račun kdaj od drugih stranij potrjen ali ne, kdo bi to védel? —

(Konec prihodnjíč.)

Národopisne posebnosti.

Píše Ivan Vrhovec.

I.

našem eminentno praktičnem stoletji, ki je vtisnilo celó znanosti in umetnosti svoj praktični pečat, ogreje se svet kaj nerad za idejalne napôre. Zveza: »utile dulci« ni bila morda nikoli kdàj takó tesna, in z rameni majé gremo mimo človeka, čegar možjáni so se takó nenavadno razvili, da se ukvarjajo s stvarmi, ki ne nosijo dobička, »ki prazno slamo mlati.« — Svet se ravná že skoro popolnoma po tistem pisárjevem svetu:

„Poj rájši tó, kar tréba je pri híši,
Za hléve tréba, tréba je na póljí,
Poj tó, kar kmèt in méščan s prídom slíši.“

Tem čudneje se nam zdi, ko čujemo o potovanjih, združenih s težavami, trpljenjem in smrtnimi nevarnostimi in da žrtvujejo države, društva in tudi posamezniki ogromne vsote zgolj znanosti na ljubo — torej v idejalni namen.

Težkó, da je lani zanimala katera stvar toliko izobraženega svetá nego vprašanje: »Kaj je s Stanleyem? Ali se mu posreči izvršiti, česar se je lotil?«

Popisi raznih potnikov so nakopičili ogromno národopisne tvarine. Pri nas v Slovencih se je pisalo o tem še jako malo, zató utegne jednemu ali drugemu ugajati, če mu ponudimo za zabavo zbirko národopisnih posebnostij.

Potniki po daljnih nepoznanih krajih še niso našli naróda, kateremu bi ne bilo nič do tega, kakšen je po svojem zunanjem in kakóv vtisek napravlja, če se pokaže kje. To svojstvo je neki med vsemi človeškimi svojstvi najbolj človeško in národopisci trdé, da je prvi znak, ki loči človeka od živali. Ne vé se niti za jeden slučaj, da bi bila kdàj kaka žival — in tudi najumnejša ne — posegla po stvári, s katero bi se storila lepšo, kakor je ustvarjena; prirodopisci ne vedó o tem ničesar; le sraka si je bila nabrala »pávjega pérja«, a tudi ta le v basni in basnikovci niso najboljši prirodopisci.

Pri živalih opazujemo sicer mnogo človeškim enakih svojstev in strastij, a té ne. Prirojena pa je vsemu človeštvu, genila se je v človeškem srci med vsemi drugimi posebnostimi človeške prirode najprej, in ni torej bolezen, ki hodi z omiko; gízda sta oba, človek s

kacega otoka v Vélíkem oceanu, kakor gizdalin, ki hoče na tlaku dunajskega »Ringa« s svojo lepoto svet spraviti iz uma. Oba tlačí tista môra; oba se lepotičita iz tistega vzroka: všech hočeta biti! Sevêda se zaljšata vsak po svoje -- a to je stvar, ki pri tem ne prihaja nikakor v poštev.

Marsikak narodič se ni vzpel še tako visoko, da bi svoj život odeval z obleko proti mrazu ali vročini, toda kaj naj storí, da bode lepši nego drugi — to vprašanje ga navzlic njegovi skromni izumljivosti ne spravi v zadrego. Ker nima obleke in se ne more ž njo lepotičiti, udati se mu mora v ta namen svoj život, pri nekaterih narodičih le njega posamezni udje, pri drugih pa ves. Skoraj ga ni dela člcveškega života, ki bi se odtezal temu nepremagljivemu ozaljševalnemu nagonu in to celó pri národih, ki se štejejo med omikane in katerih duh je primeroma res zeló razvit.

Gizdavosti na ljúbo si pohablja jo razni narodiči po širni zemlji ude svoje dostikrat med hudimi bolečinami. Pa česa ne prebije človek rad zavoljo prednosti pred drugimi, naj si je že naše krvi ali divjáka sredi Vélícega oceana!

Najpreprostejši lišp so barve; ž njimi se lišpa ves svet, divjakinja puste Avstralije pa tudi krasotica evropskega »boudoira«. Toda ne dréžajmo v to sršénje gnezdo, pustimo barve popolnoma v némar.

Najmenj ljudij na svetu je zadovoljnih s takimi udi, kakeršne jim je dal ljubi Bog. Po vsi Avstraliji in po otocih Vélíkega morja, po južnem delu Afrike in jugovzhodnih in nekaterih vzhodnih otokih Azije je razširjen lišp, kateremu pravijo tatoviranje. Tatoviranju se ne more odtegniti nihče, komur je le količkaj do časti in tega, kaj poreče svet o njem. Dorasli malajski dečáki se vkupljajo v družbo móž dosti drago: s tatoviranjem. Za tatoviranje namenjene dečke privedó na prostor, že za to odločeni, z zavezanimi očmi, v sredo zbranih moških. Tu jim je poklekniti ter se upreti na vse štiri. Obraz jim je pri tem obrnjen v tla. H klečečim dečkom stopi čarovnik, ki si je pridobil z različnim sleparstvom pri svojih rojakihi potrebno spoštovanje, oblije jih čez in čez po hrbtu s krvjó, nariše v kri črte — vsakovrstne, ravne in zvite — ter zareže po njih z ostro kostjó ali ostrimi, nalašč za to posvečenimi kameni globoke zaréze v kožo. Glavna črta gre po hrbtu dóli, ž njo vzpoševno še mnogo družih od pléč do lédij; tu pa tam tudi katera po rébrih. Sicer pa se vrši tatoviranje skoraj na vsacem otoku drugače; namen in konec pa je vender povsod tisti.

Zlasti po ónih otocih, ki jih prištevamo Polineziji, ne narezujejo kože, ampak pomakajo le prav ostre, glavnikom podobne zobate kosti

ali pa školjke v saje ali stolčeno oglje (namočeno v olji) ter vbadajo s tem počrnjenim orodjem v kožo. Ti glavnikarji imajo po 10—60 zob. Zopet drugod rišejo slike z ogljem na život in režejo po teh zariskih kožo.

Tudi zariski niso povsod jednaki. Nekaterim narodičem so priljubljene ravne, drugim ukrivljene, zopet drugim pa črte, ki se lovčijo za gubami po obrazu, prsih, plečih i. t. d., nekateri pa zarezujejo v kožo prave pravcete podobe ljudi, živalij in rastlin.

Najbolešneje utegne biti tatoviranje pri Avstralcih, kar je tem čudneje, ker so Avstralci jako šibki in strahopetni ljudje. Ko bi se to tatoviranje izpolnilo po vsem životu najedenkrat, prebil bi je morebiti malokdo, kar Avstralci dobro vedo; zato je razdelé na več kratov. Mlademu človeku tatovirajo najprej hrbet, ker rane so na tem kraju najbolj boleče, za tem pleča, trebuh, prsi, roke in noge. Ko se zaceli jeden del života, pride na vrsto drugi.

Na otoku Tahitiji, kjer so v novejšem času tatoviranje neki do dobra opustili, pričenjalo se je ta operacija že z 8. ali 10. letom ter je bila gotova šele s 30. leti, po družih otokih pa so zarezovali zadnje zareze celó šele starcu, ki je z jedno nogo lezel že v grob.

Od teh zarez se zahteva, da so že od daleč in to vse življenje vidne. Zato ne pusté ranam, da bi se urno zacelile, ampak dréžajo in dražijo jih, da se ognjó in zaceljene dvigajo kakor debele klobáse čez kožo; čim debelejšé in gostejše so, v toliko večji části imajo človeka, ki se more ponašati ž njimi.

Med vsemi divjaki so najgostejše tatovirani Markezanci in Mavri na Novi Zelandiji, sicer pa se ravnaó v tej stvári različni otoci Véllicege oceana vsak po svoje. Na Tahitiji n. pr. niso obrazov nikoli tatovirali, na drugih otocih pa, n. pr. v Novi Zelandiji so bile ravno zareze na obrazih najbolj v části; na Havaji so se tatovirali le na rokah, nogah in prsih, na otočji Samoa pa od lédió do kolén, da so bili videti, kakor bi nosili temno plave obdrnice.

Marsikje se tatovirajo tudi ženske, po nekaterih otocih celó še samó ženske; na havajskih otocih n. pr. so tatovirali ženskam jezik, toda le takrat, kadar so žalovale po kacem imenitnem umršem glávárji. Na otocih na jugovzhodu od Nove Gvineje so moški v zadnjem času tatoviranje popolnoma opustili in le ženske si privoščajó še ta lišp. Sevédá, čim bolj prihajajo ti divjaki v dotiko z Evropci, tem hitreje izginjajo pri njih stare šege in stari običaji. V največji části pa je tatoviranje še sedaj pri Markezancih, ki so tem lepše, to se pravi, tem gostejše tatovirani, čim odličnejši so in čim starejši;

prav star Markezanec je napósled že celó v zadregi, kje bi se še tatoviral; obrije si toliko glave, kolikor je misli tatovirati; in prav stari Markezanci imajo vso glavo tatovirano.

Nasprotno pa si ne smé vsak do omisliti tega lišpa; na marsikakem otoku je celó takim, ki imajo pravico do njega, natanko določeno, katere dele svojega života smejo takó ozaljšati in katerih ne. Sužnjim je prepovedano to povsod, kajti ta lišp je časten znak, čegar more biti deležen le svoboden človek, v prvi vrsti sevéda glavár. Celó pri tacem svobodnem, ki je bil že nekoliko tatoviran, pa je prišel sovražnikom v roke, ne smejo, če se vrne, tatoviranja nadaljevati. Tam pa, kjer velja ta šega, ne smé se ji odtegniti nihče; netatovirance prištevajo otrokom in nedoraslim ljudem; brez vseh pravic so, nikjer in nikoli ne smejo pri javnem posvetovanji ziniti; najbolje je zánje, da pretegnejo, če je le móči, v druge kraje.

Etnografi so gledé pomena te čudne navade različnih mislij, večina pa jih trdi, da je to izraz gizdavosti divjakov, ali da se lepše izrazimo: izraz ónega človeškega svojstva, ki mu pravimo čut za lepoto.

Drugim se hoče dozdevati, da ima tatoviranje svoj vzrok v verskih nazorih teh ljudij, a če bi bilo temu takó, potem bi morale izvirati od tod tudi šege in navade, ki jih nameravamo v naslednjem popisati, česar nikdo ne bi trdil. Vrhu tega pa je znano dovolj, da se vsak národ in bodisi še takó top, verskim običajem najdelj izneveriti brani.

Človek ne prizanaša niti posameznim delom svojega života s svojim ozaljševalnim nagonom. Največ si dá opraviti z glavo. Niti jednega nje dela ne pustí tacega, kakor mu ga je ustvaril Bog; po teh krajih se loti tega, po ónih ónega uda. Celó glava ne ugaia divjaškim gizdalinom taka; trudijo se dati ji drugačno obliko, kakor so jo prinesli s seboj na svet. Ta šega je razširjena skoro po vsi srednji in južni Afriki, po vsi Avstraliji, po vseh otocih Vélicege morja, pri prvotnikih v južni in severni Ameriki in po velikem delu Azije. Uklanjajo se ji celó izobraženi národje, n. pr. Francozje v okolici Toulousa; udan ji je tudi marsikateri ruski razrod. Ruski národopisec Pokrovski je poročal l. 1882. moskovski prirodopisni družbi, da je ta šega v Kavkazu, jednom delu Bele Rusije in pri Laponcih v guvernementu Arhangelskem kàj navadna stvar.

Prestvarjanje glave se vrši s tem, da vtiskajo otrokom v najnežnejši mladosti čélo in zadnji del glave ploskoma. Videti je glava za tem rtasta, podolgovata in nje zgoranji del nazaj potisnjen. Taka prestvarjena glava se vidi zlasti Indijanom v britanski Kolumbiji in Oregonu takó neizogibno potrebna, kakor narodičem Vélicege oceana tatoviranje.

Neki kanadski slikar Paul Kane je imel priliko opazovati otroke, katerim so devali glavo v olepševalni indijanski stroj. »Matere polagajo, takó pripoveduje, »glavice svojih otrok na deščice, pokrite z mehkim mahom. Da ne postane glava plosknata, devajo na čelo blazine in nánje deskice ali kóse gladke drevesne skorje, ki jih prav trdno prevezujejo z jermeni. Ta pôsel se pričinja précej, ko pride črvíček na svet ter traja celih 12—18 mesecev. Glava je po tem času najpodobnejša zagvozdi in za ónega, ki tacega pogleda ni vaje, prav ostudna.

Otroci pri tem početji ne jokajo; ravno narobe, začnó se dreti, če se jermeni odvežejo ter ne utihnejo prej, dokler ni glava déta zopet v stiskálo.*

Ne dosti drugače se vrši to tudi drugod po svetu.

Zdravniki in národopisci trdijo, da ne trpé možjáni in njih opravki pri tem čisto nič. V obče so n. pr. ploskoglavi Indijanci celó umnejši, kakor óni, ki te navade ne poznajo. Same sebe držé ti Indijanci za mnogo boljše, od debeloglavih Evropecev. Ploska glava je pri njih takó česčena, kakor pri Polinezih in Avstralcih tatoviranje. Ploskih glav celó ne privoščíjo otrokom taci mater, ki pripadajo kacemu okrogloglavemu indijanskemu razrodu. To je prednost, ki je je vreden le pravi ploskoglavec.

V okraji Tiflis, pripoveduje grški duhovnik Popandopulo, prevezujejo otrokom skozi 2 ali 3 mesece glavo prav tesno, kajti debele glave so tam grde in tudi ne takó premetene, kakor drobne.

V erivanskem guvernementu ovijajo Tataři (po poročilu gospé Ostanovičevke) glavé svojih novorojencev z bombažem ter jih pokrivajo s trdnimi kapami, ki jih obezujejo z močnimi trakovi. Imenovana dama je opazovala, da so postale glave otrok, ki so prišli na svet s popolnoma okroglimi glavami, v kratkem času ostudno podolgovate.

Sicer pa ustrezajo temu gizdavskemu ukusu tudi na druge načine in ne samó s prevezovanjem. Že zibelke so napravljene takó, da mora postati otroku glava ploska. Take zibelke imajo po Perziji, Turkestanu in vsi srednji Aziji.

Poljaki imajo, kar se tiče glav, ravno nasprotni ukus; lepa glava mora biti okrogla. V poljskem radomskem okraji se loti bábica glave novorojenčeve ter jo suče in stiska v rokah, da bi jo spravila v okroglo podobo. Le, če se ji to ne posreči, pomaga si s prevézami.

V Beli Rusiji v obče ni navada, glave prestvarjati; če pa se bábici venderle zdi, da bi otrokovi lepoti ne škodilo, ako ji priskoči na pomoč, seže tudi tu rada po trakovih in prevézah. Bržkone, pravi

Pokrovski, »je bila ta šega Belorusom spočetka nepoznana; zanesli so jo neki med nje Poljaki, ki so tudi sicer močno vplivali na šege te dežele.«

Na ta način lepí hočejo biti tudi Laponci, vender ne vsi, ampak le nekateri njih razrodov in celó od teh le posamezne rodovine.

Toda to pokvarjanje naj se nam ne zdi prečudno! Tej ali jednaki razvadi so udane vse naše cenjene prijateljice, ki sicer ne prevezujejo in ne trpinčijo svojih glav, pač pa ubogi svoj pás, da revam kostí pokajo; z zdravniškega stališča so Tataři in Indijani venderle še za nekoliko skokov pred njimi.

Kar pa se tiče posameznih delov glave, ujela se je in zamotala olepševalna fantazija človeškega rodú najbolj v lase. Pri tem je izvzet le malokateri národ denašnjih in minulih časov. Zlasti izumljiv v tem je ženski svet. Nikjer pa si z lasmi ne dajó toliko opravlka, kakor na papuvanskih otokih Vélicege morja. Skoro povsod si jih barvajo belo ali rdeče, ponajveč s tem, da jih namakajo in pražijo v apnu in drugih razjedivih stvaréh. Ali s tem so še malo zadovoljni.

Papuvancu je »frizura« največji ponos; nje priredba mu dela največje skrbi vsega življenja njegovega. Čim večjo in višjo kodeljo more napraviti od nje, tem srečnejši je. Papuvanski imenitniki imajo v svoji službi lasárje, ki se ne smejo s svojimi rokami nobene druge stvari dotikati, nego jedino le njih lās; dotikati se ne smejo niti jedi ne; pitajo jih kakor otroke. Frizura napravlja papuvanskemu gizdalinu mnogo in velikih sitnostij; čede drobnih živálic, ki se razkoráčajo v tem velikem lasastem grádu, še niso največje. Z velikim trudem napravljeno frizuro je treba varovati, da se ne pokvari, kar se zgodi sevéda najlože v spanji. Da pa se mu ne pripetí ta nesreča, podstavi si gizdalin pod vrat lesen stolček, čez katerega mu v spanji visi trudna glava. Ogibati se mora vode, ogibati v gozdi grmovja — vse zaradi lepe in čislane frizure.

A na mnogih polineških otokih si glave brijejo — in to moški in ženske, ter puščajo le majhen čop lās, ki jih zvijajo v dolgo kito. Na Tahitiji je opazoval Darwin, da so si prvotniki obrili vso glavo na okroglo ter pustili le ob kraji droben obroček lās. Krščanski misijonarji so ljudem svetovali, naj opusté to gotovo ne Bog si védi kakó lepo navado, a odgovorili so jim, da zahteva to obična noša, »móda«, in ta vzrok odreže na Tahitiji ravno takó vsak nadaljni pomislek, kakor v Parizu.

Celó pri národu, ki stojí na primeroma visoki stopinji omike, ali se šteje vsaj sam med najizobraženejši rod na svetu, pri Kitajcih,

so lasje v veliki časti. Brijejo si prednji del glave, od lās zadnjega dela pa si pletó slovečo kitajsko kito.

Čudno! Dasi je ta šega šele par sto let stara, in dasi so jo Kitajcem vsilili njih zmagovalci, tuji Mandžuri, nastala bi danes prekucija po vsem širnem cesarstvu, ko bi jim hotel kakšen vladar kito prepovedati. V svojo kito je Kitajec ves zaljubljen. Zaradi kit so Kitajci v Ameriki pošteni ljudje, kajti v zápor obsojenemu zločincu odrežejo tam brez usmiljenja ljubljeno kito. Odkar so Amerikanci spoznali, kakšen ponos je Kitajcu ta olepšava, niso njih ječe več s Kitajci také napolnjene. Dasitudi menda sami ne vedó zakaj, vender se trudijo krščanski misijonarji odpraviti kito. A zastoj! Vero svojo popusti Kitajec pač ali kite po nobeni ceni ne. Hildebrand je videl na svojem potovanji po krščanskih cerkvah na Kitajskem celó vse svetnike ozaljšane ž njo. Še Mati Božja se mora udati tej vsemo-gočni šegi; na vsem Kitajskem ga ni kipa ali slike Deteta božjega brez dolge kitajske kite.

Kitajčkom brijejo lasé že v zgodnji mladosti ter skrbé pridno za njih kite. Bodisi Kitajec še také ubog, za svojo kito brigati se ne opusti nikakor. Na cesti pobira trakove, popirne kósce in drugo také šaro ter jo vpleta vánjo. Gizdalinu pa daje sila opravlka, toliko kakor evropskemu brada in dišeči in svetli lasje. Naše dame so z urejanjem svojih lās za sijajen ples prej gotove, nego kitajski gizardin s kito. A kadar je gotova, pa izdá tudi káj!

Evropski gizardin vleče náse očí občudujočega ženstvá s svojimi drobnimi brkicami, s tanko páličico, z zlatookovaním cvikarjem, kaže svojo lepo belo in drobno ročico in si popravlja ž njo ovratnik, kadar mu je srečati kako krasotico; mlademu Kitajcu dobre vzgoje pa nadomesti vse to ljubljena njegova kita. Nosi jo pod pázduho, kakor evropski lajtnant svojo bridko sabljo, preklada jo zdaj pod levo, zdaj pod desno roko, maha ž njo po muhah in drugem mrčesu ter se igra ž njo kakor náš rožljavi jezdec s svojo páličico.

A mnogi národje so pa tudi veliki sovražniki lasém. Na salomonskih otocih n. pr. si populijo vsak lās, takoj ko se pokaže, in to iz glave in brade. Gizdave Japanke si obrijejo obrvi. Zamorci v Kamerunu si populijo tudi trepalnice. Tehuelhi v južni Patagoniji ne trpé niti dlakice v bradi. Ženske jim morajo populiti vsak las z nalašč zató narejenimi kleščami. O lepšanji lās po svetu se dá napisati debela knjiga.

(Konec prihodnjič.)

Iz življenja mlade umetnice.

Novela.

Spisala Márica.

olge jesenske večere nas je bila pri Banovičevih večkrat zbrana prijetna družba. To je bila jako gostoljubna rodbina, ki je rada videla vesele obraze, zanimajoč se za vse lépo in dobro.

Marsikateri večer mi je minil tam v prijetni zabavi.

Danes je vse drugače. Stara dva krije že leto dni hladni grób; njiju hči — sovrstnica moja, biva od tedaj pri neki teti v stolnem mestu in je nevesta; brat nje, veseljak s pravim zdravim humorjem, ustanovil si je pa nedavno svoj dom. —

Nekega dné meseca listopada 1886. leta sem bila uvedena v to ljubeznivo rodbino.

Z Malinko, domačo hčerjo, sedeli sva sicer prej skupaj v šolskih klopéh, a obiskovali se nisva. Slučaj je nanesel, da sem prišla k Banovičevim, kjer me je Malinka srčno vzprejela, obžalujé le, da pridem prav v žalosten čas.

»Nesrečnega gôsta imamo«, dejala je sočutno, »prijatelj mojega brata je tu. Umrla mu je mlada žena. On ostane pri nas, dokler se malo ne umiri, potem se vrne zopet na svoj dom.«

Govorila je to, vodéč me v salon, kjer me je predstavila svojcem in omenjenemu móžu. Ostala sem le malo časa, ker je bilo res vse takó tiho, resno, ali obljubiti sem jim morala, da jih obiščem večkrat.

Skoro potem je bila tam zbrana večja družba. Gôvor se je sukal o vsakovrstnih stvaréh in prišel je napósled na umetnosti in umetnike. Govorilo se je o glasbi in o uspehih koncerta neke znamenite umetnice. Ta je hvalil to, drugi drugo, kar povzame besedo Malinkin brat Ivan ter pravi oduševljen:

»Slišal sem strune prebirati marsikatero igralko, ali takó kakor je na klavirji igrala Liljana, takó nisem še slišal, in težkó, da bi še kdáj.«

V tem mi je Malinka zašepetala na uho, da je bila to žena Seljanova, prijatelja bratovega.

»Igrala je«, nadaljeval je mladi Banovič. »da ste slišali nje igranje, zdaj kakor srečne odmeve iz otroških let, zdaj burno in nemirno, kakor je burno poznejše življenje; potem nežno in tiho kakor

sanje ljubeče déklice in zopet poskóčno, veselo in ognjevito kakor strastni ples rjave Neapolitanke in končala je bolnó, da se je slišala melodija kakor jok in vzdih potrtega srcá. To vam je bila, gospóda moja, umetnica vredna tega imena, dasi se ni tiskalo nje ime in ni napravljala koncertov, a to je bila óna, katero bi bil poslušal v jednomèr. «

Zanimala me je ta Liljana in večkrat sem prosila Malinke, da bi mi kaj več povedala o tej osebi, ki je, dasi umrla, vendar še živela v tem krogu.

Znala ni mnogo in me vedno tešila s tem, da si izprosi od nje soproga knjižico, kamor vé, da je pokojnica zapisala najzanimivejše podatke iz svojega življenja. Vsakokrat je bilo prvo moje vprašanje: »Si li dobila knjižico?«

Dolgo, dolgo sem dobivala v odgovor le kratki »Ne!« in potem ta ali drug izgovor.

Počasi sem na to skoraj pozabila in Malinke nisem več dražila s tem vprašanjem.

Nekega dné, ko sem se najmenj nadejala, priskače mi Malinka naproti in objemši me, pravi skrivnostno:

»Imam, véš, tisto knjižico; zdaj vem tudi lahko, zakaj mi je ni hotel posoditi. Zanimalo me je in tebe bode gotovo tudi, ali, Márica, obljubiti mi moraš, da jo prebereš sama, čisto sama, in da Seljanu ne pokažeš, da kaj véš.«

Znalo se je na Malinkinem vedénji, da ljubi Seljana in pri njem tudi, da ne zahaja vsak dan v hišo samó zaradi nje brata.

Izprosila je záme óno knjižico in v nastopnih vrsticah podajem vse, kakor je napisala umetnica sama. Izpremenila sem le imena in kraje, — saj ti so in bi bili brez pomena — za drugo pa sem si pridobila dovoljenje.

Evo vam Liljaninega dnevnika!

I.

Ono grdo, gostó obljudeno predmestje je kraj, do katerega seza moj spomin.

Stanovala sem z roditelji svojimi v drugem nadstropji stare uma-zane tržaške hiše. Mati moja je z ljudmi malo občevala in tudi mene ni puščala med otroke na ulice.

Živelí smo skromno dan za dnevom, ne izvzemši praznikov; danes je bilo vse takó, kakor včeraj, jutri bode zopet vse takó, kakor danes. Umevati nisem torej mogla, zakaj so me otroci in tudi nekateri odrasli ljudje nazivali »princesinjo«, ker sem bila vendar uboga kakor oni.

Pozneje sem šele zvedela, da sem si pridobila to ime, ker se nisem družila z njimi. Zvedela sem tudi pozneje, da nisem ugledala tukaj belega dné, ampak nekje na Hrvaškem. Pravila mi je mati, da imam bogatega deda in bábito ter jedno bogato teto. Če sem je vprašala, zakaj je samó ona uboga, odgovorila mi je kratko: »Zató, ker je tvoj oče ubog.« Dorasla sem toliko, da sem mogla v šolo. Ko so me otroci dobili sámó idočo v šolo ali iz šole, bili so v svojem življi. Kričéč in dražéč so tešili svoj srd náme. Večkrat sem prijokala domóv, in tožila materi svoji, toda vidéč, da ji je nekolikokrat hudó délo, molčala sem v prihodnje.

Ko sem jela razumevati, izrazila sem večkrat željo roditeljem svojim, da bi šli iz ónega predmestja, kamorkoli, le stráni iz óne gnéče, od ónega ljudstva! Ni bilo mogoče.

Oče moj je bil ubog pisár. »Gospod« so ga nazivali in meni se je tudi takšen zdel; saj ni imel kakor drugi možjé v delavskem predméstji žuljavih rók ali od apna bele obleke.

Kaj je to »pisár«, razumela sem šele tedaj, ko ga ni bilo več, ko sem razumela Stritarja, kaj je to: »v gospóski suknji hlapec«.

Bohlen je bil, težkó je sôpel in težkó hodil. Zató nismo smeli, nismo mogli stráni iz ónega zaduhlega kraja, polnega hrupa in krika, ako nismo hoteli pospeševati bolezni ubogemu očetu, ki je imel svojo pisárno tam blizu nekjé.

»Corso« so v Trstu vélike ulice, véliko mestno šetališče. Kakšen razloček med jednim in drugim koncem teh ulic!

Jeden te pripelje na »Véliki trg« med lepe, drage palače, med omamno vonjávó dragih cvetlic, ki se tù prodajejo, med prve meščane, med prevzetne gospé, med našopirjene šivilje.

Drugi konec je zajedno začetek ulic, ki so vedno polne gibanja, življenja in kričanja nižjega ljudstva. Po teh ulicah prideš obrnivši se na desno, v prej opisano predméstje.

Tù so mali trgi in glasné vpitje prodajalcev in prodajálek; velika, glasna hvala malovrednega blagá. Pred loterijo kúp starih žén upognjenega života, zagorelo-vélega obraza, jedna gleda od blizu, druga zdaleč usodepolne številke, rešeté sanje in ugiblje, kakó in kaj naj bi igrala, v tem ko se tretja tam ob stráni jezí in kričí, da je hotela te in baš te številke staviti, katere so vzdignili, ali da jo je ta ali óna pregovorila.

Srečaš tod tólpo mlajšega ženstvá, strastnih očij, rdečega, polnega obraza, na katerem ni mesta sramežljivosti. Tù se sujó, smijó, jezé in grozé, a če ugledajo osebo, boljšo od sebe, spusté se nánjo z

burkami. Čuteče srce se stisne ob taki priliki od groze in pomilovanja in ustna rekó nehoté: »Izgubljena bitja, izgubljeno življenje!« — Brezposelni mladeniči bijejo »žogo«, igrajo s krajcarji in nadlegujejo mimogredóče ljudi. In otroci! Teh je na vsakem óglu polno, polno! Tam se igrajo, prepirajo, tepó, jočejo in so zopet dobri ter se zopet igrajo.

Med to drháljo, v tem žalostnem predméstji smo stanovali mi.

Ubogi smo bili, ali ko smo na večer sedeli po skromni večerji skupaj — takó zadovoljno in mirno — bili smo vender najsrečnejši ljudje.

O poletnih popóldnevih in večerih je sedelo v našem predméstji veliko in malo na ulicah pred hišami. V naše stanovanje góri je zvenélo tedaj vpitje in smeh, vrísek in krik igralcev na »tombolo« in jok otrók.

Po končanih hišnih opravkih je vzela mati moja šivánje, pomeknila mizo k oknu, pred katero je dorasel velik kóstanj z dvorišča, jedino drevó, katero sem videla s svojega dóma.

Mati je šivala, jaz pa sem brala, razlagala in pogovarjala se z materjo.

Večkrat sva se ozirali na nasprotno hišo, če solnce še obséva visoko streho; želeli sva obe večera in prihoda očetovega.

In kakó se je mati tedaj izpremenila! Ves dan je bila resna, nikdar se ni zasmijala; brala sem vedno na nje obrazi skrbí in žalosti, ali ko je na večer prišel oče domóv, tedaj je bila druga.

Nasmihajóč se mu je šla naproti, večerjo mu je pripravljala nasmihajóč se. Védla se je zvečer takó, kakor bi ne bila ves dan ničesar delala, ničesar ne skrbela. Očetu, ki je nosil do vrat našega stanovanja mračne gubé na lici, razvédril se je obraz in jaz sem bila tudi takó vesela!

Sedeli smo v mali, vedno čedni, s potrebnim pohíštvom opravljeni sobi. Jaz sem šivala svoji púnčiki obleko, mati je krpala perílo, oče pa je nama kàj pripovedoval.

Ko je mati rekla: »Liljana, pojdi spát!« tedaj sem poljubila svoje roditelje in šla v svojo posteljo, onadvá pa sta navadno še dolgo bedéla.

Lêgla sem srečna, a ko sem se vzbudila, že ni bilo več očeta domá in mati je bila zopet resná in tožna, takó, da se mi je zjutraj zdelo, da sem o lepem večeru le sanjala.

Imela sem za sábo dvanajst let. Oče je bil od dné do dné slabjši, mati od dné do dné bolj pobita. Sklenilo se je, naj bi jaz ne hodila več v šolo, ampak s šivánjem pomagala rodbini. To je bil záme hud udarec.

Imela sem za glasbo posebno veselje, posebno nagnjenje in veliko nadarjenost. Ko sem bila še manjša in sem kje ugledala klavir, dejala sem materi: »Mamá, kupi tudi meni táko, videla bodeš, kakó bodem jaz znala!« In pokazala sem ji po mizi, kakó bi igrala na klavirji.

Zadnje dve šolski leti mi je bila usoda mila. Sprijateljila sem se z neko svojo součenko, ki se je učila glasbi. Ko so nje bogati roditelji videli, kakó me ta umetnost veseli in ko so spoznali talent moj, dovolili so, da sem se učila ž njih hčerko vred ter takó pomagala tudi nji.

Tudi moji roditelji so spoznali napredek moj, ali spoznali so tudi, da je nadaljevanje v tem pouku nemogoče. Takó so bile uničene moje sanje, da bi kdaj igrala takó lepó, kakor učiteljica prijateljice moje, da bi tudi jaz druge učila.

Stanje očeta mojega se je shujšalo takó, da ni več mogel v pisárno. Nastopili so tožni dnevi, brez srečnih večerov. Z materjo sva delali pozno v noč — a kaj sem jaz mogla pomagati?

Nekega dné sem videla, da je mati jokajóč pisala list in čez teden dnij se je oglasil pri nas pismonos, kar se je redko, redkokdaj zgodilo.

Oče ni več mogel iz postelje, mati pa se je hipno postarala za deset let.

Bilo je jeseni. Burja je zvižgala v óknih, rmeno listje je padalo raz kóstanj na dvorišče.

Oče je spal. Lahno sem stopila k njemu in se zagledala v njega suhi koščen obraz. Ne vem, kakó dolgo sem stala takó; čutila sem vso nesrečo našo in pričela jokati. V tem se vzbudi, njega mile temne oči se ustavijo na mojem obličji.

»Liljana«, pravi, »stopi bliže! Pametna si zadosti, da si že uvidela sama, da ne bodem več dolgo živel. Mirno bi se ločil, ko bi le védel, da bodeš ti z materjo preskrbena. Ko bodem to védel, da je tebi in materi tvoji zagotovljena prihodnost, ločil se bodem brez težáv. — Kakor že véš, mati tvoja je bogate rodbine. A hudi so nánjo vsi in ji še niso odpustili, da je slušala svoje srce in se poročila z máno, ki nisem imel ničesar. Mati tvoja, pridna žena, bala se ni njih pretenja, zanašala se je náme in na marnost svojo. Upala sva boljšega, a mene je usoda preganjala neprenehoma. Vender se nisva v štiri najstih letih obrnila do brezsrčnih bogatinov; živela sva ob svojem zaslužku kakor sva mogla. A zdaj sva se morala zatéči v njih jedino zavetje, ako nisva hotela umreti in ti z nama. Poslali so nam denarja, toda nijedne tolažilne besede, ko so pač znali, kakó nam je hudó. Sedaj,

Liljana, moramo prositi in to mi je hudó, a prositi moramo, da vaju vzprejmó v svoje varstvo po moji smrti. Pisala bode mati in prosila, da te podpirajo samó takó dolgo, da si bodeš lahko sama služila svojega kruha. Izučijo naj te v glasbi in potem se nastaneta samí z materjo in ti živiš njo in sebe. Pridna bodi, Liljana, kakor do sedaj, ljubi svojo mater in spoštuj ljudi, s katerimi bodeš kmalu združena!»

Takó mi je govoril oče; jaz sem ihtela in ko je mati vstopila, pogledala me je svarèč, češ: čemu žalim očeta z jokom.

On jo je umel, nasmehnil se ji tožno in zrl nánjo takó milo . . .

Tretji dan potem sem jokala z materjo pri mrtvem očetu.

Zimo sva preživelí še v Trstu, na pómlad pa sva odšli v Zagreb k roditeljem matere moje.

Tedanje življenje moje je bilo takó enakomerno kakor pred očetovo boleznijo.

Moj stari oče je umrl skoro potem, ko sva midvé došli.

Hud je bil in jako siten, a to me ni takó bolelo, kakor da je mater takó preziral. Po njegovi smrti je bilo bolje; stara mati je bila dobra, mene je ljubila in materi moji je odpustila vse.

Hodila sem še nekaj let v šolo, toda v tem se prav pridno učila godbi in petju ter se napósled posvetila le tema umetnostima.

Poučevala sem tù in tam že prej, toda z devetnajstim letom sem prejela šele prav dobro izpričevalo za poučevanje v klavirji in petji.

Skoro potem je umrla stara mati, ki je bolehalá ves čas, kar sem jo poznala, in midvé z materjo sva se napravili zopet v Trst.

Drugih sočutnih ljudij tam nisva imeli.

Sedaj se je pričelo záme šele pravo življenje, življenje časih veselja, časih žalostno, skrbi polno in zopet prijetno življenje, iz katerega sem posnela imetnejše dogodbe.

II.

Dné 4. vinotóka leta 1884.

Pravijo, da imam posebno srečo. Prišla sem šele v Trst, pa sem takó obložena z delom. Komaj mi ostane kaka urica prosta. Koliko družih si želi zaslužka! Dan na dan se katera oglašá v časopisih. Sem li res porojena pod srečno zvezdo, je li naključje ali dobro izpričevalo?

Dné 28. vinotóka leta 1884.

Grofica de Monte mi je poslala svoj parfimirani biljet. Nje hčerka Dijana bode moja učenka. Rodbino to sem poznala še otrok in vem, da bode Dijana kakor vsi razvajeni otroci. Pot v to hišo mi bode menda najtežavnejši od vseh. Mogoče, da se pa vender motim.

Dné 2. listopada leta 1884.

Oh, to je bil strašno žalosten dan! Celó nebó se je zdelo, kakor bi bilo obleklo žalno obleko. Uboga mati! Dasi že takó dolgo, bila je danes neutešna, ko sva polagali očetu venec na grob. Velika množica je bila na pokopališči; za okó velika slika béde. Moj Bog! Koliko sirot, vdóv in neutešnih mater je tam pretakalo solzé! A najbolj v srce mi je segel pogled na možá. Mlad in čil je stal tik visoke nagróbne piramide, katero je oklepal z desnico ter s suhim očesom zrl pred sé. Kdo je li tam ležal? Komu je bila posvečena ta bolešt?

Dné 19. listopada leta 1884.

To so grofovi čudni ljudje! Ko bi znali, da jih takó preprosto zapisujem! In čudo — kakóva sem ž njimi. Kdo vé, kolikokrat so si že dejali: »Kakó visoko se drži uboga plebejka!« Res je, njim nasproti nosim glavo po konci — prav zató, ker menijo, da mora pred njimi vsakdo pasti na kolena in da jih malo jezim s svojim plebejskim ponosom. Da sem jim ponižnejša, poteptali bi me, takó sem si priborila respekt. Njih Dijana je mnogo trša od Ane trgovca Črničá. A Dijana me pa vender uboga, ljubi menda ne; pa je tudi prav!

Dné 4. grudna leta 1884.

Tù je lepó stanovati. Oddaljeni sva od mesta še ne četrť ure. Skromna hišica sredi dobrih njiv in vrtov ter visocega drévja, res lepó za poletje, ali zdaj je četrťinko ure dolgi pot vender malo predaleč. Rajša se pa tudi po zimi tù žrtvujem, nego da bi vse leto stanovala v mestu. Vozim se navadno s »tramvayem«, baš včeraj sem mislila: Vozim se vsak dan, vsak dan je toliko ljudij, toda vsak dan drugi novi obrazi, samó — jeden je gotov tù vsak dan okoli desete ure.

Dné 20. grudna leta 1884.

Strašno vreme! Burja brije in sneg naletava. In vender sem morala iz gorke postelje, morala vén v ledeni zimski dan. Oh, skoro sem tačas zavidala bogate dame, ki sedé v topli sobi ter gledajo v grozno vreme! Pa »kakó se dolgočasim!« vzdihujejo. — Kakó sem bila danes nerodna! Ko stopim iz vozá, pade mi zavitek novih skladeb za klavir iz rók; komaj mi óni »neznanec« to pobere, pade mi dežnik. Zahvalivši se naglo mu ga vzamem iz rók, ne da bi ga pogledala in vsa zardela izginem v durih Montejeve palače.

(Dalje prihodnjič)

O tebi...

Trudna, glej, je duša moja,
 Srce prosi mi pokoja,
 Z dušo, srcem i teló:
 Noč prijazna, dèj, razgrni
 Nàd menoj svoj zástor črni,
 V spanje mi zapri okó!

Mirno bom si odpočival,
 V spanji sèn dražesten snival,
 Miljen sèn, o čem — kdo vé?
 Svojim pótém vsakdo hodi,
 Kjer ga tiha želja vodi,
 Kámor mu veli srcé

Bleda luna na višavi,
 Ta o solnci sèn si pravi,
 Solnce zláto pa o njej;
 O gorovji dól in njiva,
 O livadi gáj si sniva,
 O drevesi listje vej;

Potnik o domovja raji,
 Dete o pravljícnem slaji,
 Vsak o dragem svojem vsák...
 Kakšen sèn potem bi dala
 Noč, ti méni? — Deva zala,
 Oh, o tebi sèn sladák!

Clausus.

Oblačku.

Oblaček urno plavaš
 Pod nebom ti naprej;
 Planine in ravnine
 Na poti vidiš tej

Potoke, rek valovje,
 Razpotja vidiš cést,
 Vasi, trgove bele,
 Sijajne zgradbe mést.

Pod sábo mrgolenje,
 Nebrojne zrèš ljudi;
 Takó dežele, ljudstva,
 Oblaček vidiš ti

A tega ne zavidam,
 Oblaček, tebi, jaz,
 Zavidam ti, da videl
 Nje zorni boš obraz!

Ko v sinjem zraku plaval
 Čez óno boš goró,
 Pred hišico boš belo
 Na vrtu videl njó.

y.

Takó mine...

Cvetoč veselo vrt krasan
 Nekdáj srcé je moje bilo:
 Ljubezni cvetje pestrokrilo
 Rojéval v njem je dan na dan.

Kar pade slana... S slano smrt
 Objela vse je v tihi noči:
 Zatrepetál je gáj cvetoči,
 Uničen bil — moj srčni vrt!

Grob méni je sedáj srcé.
 V njem spava mirno mlada žrtva,
 Dražesten sèn — ljubezen mrtva,
 In sládke náde in željé.

Clausus.

Rezija in Rezijani.

Spisal S. Rutar.

Pred kakimi dvajsetimi leti se je bil hud boj po vseh javnih glasilih in tudi v Schmerlingovi lesenjači na Dunaji med *Predelom* in *Pontebo*. Napósled je zmagal italijanski vpliv in naredila se je po zelo ozki, plazom in povódnji vedno izpostavljeni dolini ob *Beli* (Fella) také dragocena železnica, da je vsak kilometer nje proge pogótnil po jeden milijon. Italijani so hoteli pokazati, kaj znajo njih inženirji in naredili so železnico, ki vódi po ne-pretrganem redu predorov, viaduktov in mostov. Zató pa si vsakdo, ki ima le količkaj prilike, rad ogleda to prezanimivo progo in nobenemu Slovencu, ki potuje v Italijo, ali pa se od tam vrača v svojo domovino, ne bode žal, ako naredí mal ovinek čez *Pontebo*, da se sam prepriča o čudoviti izvršitvi pontafelske železnice.

Z videmske postaje, kjer nam železnični blagajnik s šarlatanskim glasom ponuja vozne listke v vse večje kraje avstrijske države — samó v Pontafelj ne — odpelja se vlak počasi okoli mesta in se zavije proti severu. Na obeh stranéh se ne vidi družega, nego z vinskim trsom preprežena in s turščico gostó posejana ravnina. Le redki so nizki hribci, s katerih se navadno belé graščine, ali pa tudi cerkve. Malih štacij in postaj je na tej progi prav veliko in vsakikrat, ko se ustavi vlak, prikažejo se železniški uradniki in vodiči, katerih uniforme so zelo podobne ónim naših postrežčkov, med njimi pa tudi italijanski financarji s kratko suknjo polno rmenih trakov. Vsi ti se prav prijetno pogovarjajo med seboj, in če vlak odide nekoliko minut pozneje, zató se nikdo ne čudi in nikdo ne pritožuje, razven avstrijskih uradnikov na Pontafliji, ki morajo potem do Beljaka hitreje voziti, da popravijo storjeno zamudo.

Pri slikovito na položnem obrónku ležeči *Gemoni* se začenja Taljamentova dolina stiskati in ko se pripeljemo pod črno obzidje zgodovinsko také važnega *Vencona*, nahajamo se že popolnoma med gorami. Kmalu za tem opazimo, kakó se privije široki Taljament izmed karnijskih gorá in vzprejema v svoj naročaj hudomušno Belo. Pri mali štaciji *Piani* se odcepi na levo proti zahodu cesta za *Karnijo*, železnica pa nadaljuje svojo smér proti severu. Izstopivši iz prvega tunela ugledamo ravno pred seboj na nasprotnem brégu Bele, ki priteka tù iz kratke podolžne doline od vzhoda, na nizkem holmci

precēj veliko cerkev z dvema zvonikoma, okoli nje in pa na desni spodaj v dolini cel kup belih hiš. To je staroslavna *Možnica* (Muzac), it. *Moggio*, nem. *Mosach*, nekdanj imenitna benediktinska opatija, katero je ustanovil palatinski grof koroški *Kocelj* (Chazelo). Ta je daroval namreč vsa svoja alodijalna posestva ob Beli tja gorj do koroške meje oglejskemu patrijarhu z naročilom, naj ustanovi na njih omenjeno opatijo, kar je patrijarh Ulrik I. 1115. tudi storil, dodavši tej ustanovitvi še mnogo bogatih darovščin na Koroškem, Furlanskem in v Istri. Takó je nastala v Možnici jedna najslavnejših opatij na Furlanskem, druga za rogačko.

Možniški opatje so imeli po vsem porečji Bele — in torej tudi v Reziji — posvetno knéžjo oblast, cerkveno, civilno in mešano sodstvo s pravico na smrt obsojati, kakor poprej grof Kocelj vsled regalij, prejetih od nemškega cesarja. Opatija je imela pravico gozdov (lôva in sékanja drv), pravico vode (ribárjenja in zidanja málinov) in rudnikov, dovoljevala je sejme in tržne kraje, nadzirala je mere in javne poti, zlasti pa zborovanja vsega národa, ali pa hišnih gospodarjev v vsaki soseski. L. 1409. izpremenijo patrijarhi možniško opatijo v prosto komendo, katera se je dajala jednemu ali drugemu beneškemu prelatu. Pa tudi komendator je obdržal vse stare pravice opatov, t. j. cerkveno oblast je vršil s pomočjo svojih vikarijev (namestnih župnikov), posvetno s pomočjo oskrbnikov (gastaldov), sodno oblast pa s pomočjo šestih „priseženih móž“, ki so zastopali občine. Vse to je trajalo do l. 1777., ko je beneška vlada odvzela možniškim komendatorjem vsakeršno posvetno oblast. Od tedaj je ponehala tudi njih oblast čez Rezijo in le v cerkvenem oziru je rezijanska fara še sedaj odvisna od možniške dekanije,

Skozi drugi dolgi tunel nas pripelje železni konj v zeló ozko kotlínico, kjer ugledamo okoli počrnelega zvonika kakih 130 hiš. To je štacija *Resiutta*, po slovenski *na Beli*. Po sredi vasí teče precejšnja rečica *Rezija*, čez katero drži 60 m dolgi most s petimi oboki od rezanega kamenja. Za vasjo se zavije vozni pot na strmo réber, ki se je kakor klin zagvoznilo daleč noter med Belo in Rezijo. Z rébri se spustí potem kolovoz zopet nizdolu ob južnem obrónku k vodi, in zdaj smo že v Reziji. To vam je kach 15 km dolga, zeló stisnjena dolina z ne prestirmimi pobočji, po sredi katere teče izpod Kanina prihajajoča in po širokem pródnatem koritu tekoča Rezija. V njo se izliva od severne strani samó jeden večji potók, takoiimenovani *Laški potok*, od južne strani pa trije, od katerih se najgorenji imenuje *Slovenji potok* (na novi specijalni karti »Mlinj potok«). Prava dolina je

vsa s peskom posuta in neobrasla. Človeška bivališča se nahajajo po malih ravninah in zložnih obrónkih 100—150 m nad dolinsko ravnino. Nad vasmí je še nekoliko obraslega svetá (senožeti in gozdi), potem začenjajo medli in strmi pašniki in nad njimi se vzdigajo popolnoma gola slemena polna melín in plazov. Zlasti divja in nepristopna je vzhodna podkaninska stran, kjer se vzdigajo górski velikani, kakor škrbasti zobje: *Skutnik* (1721 m), *Mala baba* (2162 m), *Vélíka baba* ali *Babana* (2450 m) ter nad vsemi kraljujoča *Mali* in *Vélíki Kanin* (2566 m, oziroma 2582 m).

Vsa rezijanska občina ima 120 km² zeló goratega, neplodovitega svetá, na katerem žíví sedaj okoli 3740 duš. Cerkveno in politično središče Rezije se imenuje po domače *Ravnica* (na Ravenci), ki stoji nekako v sredi doline, 8 km vzhodno od Resiutte. Na ravnici je obzidan prostor s cerkvijo, farovžem in še dvema, trema hišama. Pravih vasij ima Rezija štiri, t. j. *Po Bjelě* ali Sv. Jurij na zahodu Ravnice, *Njive* in *Osejane* na jugu, *Stolbice* (Stolvizza) pa na vzhodu središča. Manjša selišča so še *Lipovac* (pri Ravnici), *Korita* (prav v znožji Kanina) in *Učēja* (Volčēja) v učejski dolini ob avstrijski meji. Posamezne raztresene hiše so pa tudi še: v *Kriščih*, *Zamlinom*, *Na starem mlinu*, v *Kolišči* (Calisgo), *V gozdi* (Gost), v *Liščacě* (Lisciaza), *Pod rušti* (Rusces) in na *Gospodnici*.

Sicer pa imajo Rezijani še tudi mnogo takoimenovanih staj, t. j. poletnih bivališč, kjer daleč od vasi in visoko góri po obrónkih letni čas prebije vsa družina pri svoji živini, in žanje travo ali kosí in nabira praproto za steljo. Na jesen pa se vračajo z živino ter nabrano pičo in stéljo zopet v svoje vasi.

Na glásu so rezijanska teleta zaradi posebno ukusnega mesá. Važnejše take staje se imenujejo: *Lom*, *Lomič*, *Kolk*, *Laški Kolk*, *Klin*, *Jamc*, *Slátina*, *Hlevac* (Clivaz), *Črna peč*, *Ronk*, *Karnica*, *Pri tamaru* (tamar = pastirsko selišče) i. t. d.

Hiše po Reziji so bile poprej zeló nizke in s slamo krite. V njih so imeli obokane kuhinje brez dimnikov. Sedaj pa že zidajo po italijanski navadi visoke, dve do trinadstropne hiše z žlébasto opeko pokrite. Ulice med hišami so zeló ozke, poti prav slabe in strme, skoro sáme kozje steze, ker Rezijani vedno le peš hodijo. Po vsi dolini se ne vidi vozá, pa tudi konja ali vola ne. Njive so takó majhne, da jih ni treba orati: obdelujejo jih le kar z rokó.

Prebivalci Rezije so visoki, krepki in zeló vztrajni ljudje začrnele barve. Samí o sebi pripovedujejo, da so prišli iz *Rušíje* in za setó

tudi radi imenujejo *Rusijane*, ker *Rezijan* se glasi nekako zaničljivo. Njih prvi iz Rusije prišedši starejšina je bajè prebival na *Gospodnici* in od njegove oblasti je ostalo kraju ime. Italijanski pisatelji pa trdè, da so Rezijani prišli iz *Rhätije* in da bi se morali torej prav za prav »Rètijani« imenovati. Nemec Bergmann, ki je mnogo pisal o rezijanski dolini, je tega mnenja, da so šele možniški menihi Rezijo naselili, isto-takó kakor so šentgallski menihi v Švici ustanovili Appenzell. On pravi, da so drvarji z bližnjega Bolškega posekali gozde in dali krajem imena v slovenskem jeziku. Pozneje pa so možniški menihi pošiljali svoje pastirje ob ugodnem vremèni za Rezijo navzgor in ti so se s časom stalno tam naselili.

Koliko je na tem resnice, določiti se ne more sedaj več. Izvestno je le toliko, da se ime *Rezija* pred ustanovljenjem možniškega samostana v zgodovini ne čuje imenovati. Možniški opatje so vladali Rezijanom deželni knezi in skrbeli tudi za njih dušne potrebe. Vender so imeli tudi Rezijani, kakor vsi drugi beneški Slovenci, svojo domačo ustavo, t. j. zbirali so se v »sosednje« ali posvetovanja. Imeli so štiri soseske: Sv. Jurij, Njiva, Osejak in Stolbica. Vse štiri pa so razpravljale svoje skupne občinske potrebe na travniku pred cerkvijo M. D. na Ravnici.

Tudi to ni znano, kdaj so dobili Rezijani svojega prvega, na Ravnici stanujočega duhovnika. Župnijski zapisniki sezajo le do l. 1590. nazaj. Vse družine, ki so zapisane v starih cerkvenih knjigah, živele so še v začetku tega stoletja. Slovenski priimki v Reziji so naslednji: Bilina, Bohač, Butul, Bobac, Brida, Falador, Hrug, Kus ali Kukus, Letič, Modot, Moznik (Mužnik), Piklič i. t. d. Mnogo je pa tudi italijanskih priimkov, n. pr.: Clement, Francon, Longhino, Palletto i. t. d.

Moški Rezijani se oblačijo po furlansko in so le redkokdaj domá, še čez zimo ne. Večinoma barantajo in krošnjarijo po sosednih deželah, kjer so se že mnogi stalno naselili in avstrijsko državljanstvo sprejeli, da lože opravljajo posel svoj. Zlasti izurjeni so kakor lončevci in stavci steklenih šip. Rezijan s svojo visoko króšnjo, katero nosi na hrbtu takó, da se mu z zgorenjim delom na glavo naslanja, je po Goriškem in Furlanskem čisto navadna, stalna prikazen.

Časih spremljajo tudi ženske možá na barantanje in v takem slučaji nosijo vedno trebušast obrámen koš na hrbtu. Navadno pa se ženske dóma držijo in obdelujejo male kamenite njive in vrte. Po njih raste krompir, kapus in repa. Poleg tega je Rezijanom glavna hrana polenta s sirom. Svinjina ali govedina je v Reziji velika redkost.

Rezijanke so v obleki mnogo konservativnejše nego moški in nosijo še sedaj — vsaj tiste, ki ne hodijo v svet — črno prteno kijkljo do členov, s črnim pasom prepasano. To kijkljo imenujejo »čumažat« ali »čimežot«, beseda italijanskega izvira (»camiciotta«) ravno takó kakor naša kamižola. Na glavi nosijo Rezijanke barvano ruto, ob praznikih pa še zmerom belo péčó. To lepo preganjeno pokrivalo je na stráni takó zvezano, da pokriva le polovico glave in da na pol odkriti desni stráni roglji dóli visé in obrazu dajejo nekaj sinelega.

Pri vsem svojem siromaštvu so Rezijani radi veseli, zlasti o večjih praznikih, kakor n. pr. dné 1. vélikega travna, god sv. Vida, sv. Jurija, sv. Ivana in sv. Florijana. Prvi dan vélikega travna se praznuje brez petja in plesa, ali toliko bolj se pa pleše o drugih praznikih. Rezijani imajo svoj poseben ples, »rezijanka« imenovan, katerega so pred kakimi tridesetimi leti še sploh plesali po vsem Tolminskem. Pri tem plesu se postavijo moški in ženske vsak v svojo vrsto, jedna nasproti drugi. Med plesom se prebližujeta vrsti jedna drugi in se zopet oddaljujeta. Zatem zaplešejo pari nekoliko na mestu in se postavijo v pravo, jugoslovansko kolo, tja in sem premikaje se. Napósled se zvrsté pari jeden za drugim, kakor pri »polonaisi« in plešejo po $\frac{2}{4}$ taktu. Med plesom pojó svoje najlepše domače pesmi, n. pr.:

»Ti lepa moja rokica,
Jaz sem te zmerom ljubil,
Kako ti si mene zabila
Na to dobro, ki sem ti htíl.
Dober večer, dobro nóč
Za spet se vidit' drugo nóč.«

Ali pa:

»Ko bi jaz bil vedel,
Da ena taka ti 'maš bit',
Jaz te bil rajši te ustrelit'
A nikolj s tabo romonit' (= govoriti).
Dober večer, dobro nóč« i. t. d.

O sv. Ivanu so še pred kratkim zažigali krese in okoli ognja plesali, prepevaje pesem:

»Pršou je kries, pršou je kries,
Gori drvo, gori lies, tridlajlaj!
Pršou je kries kosovez,
Gori trava, gori vez, tridlajlaj!«

Rezijani govore še vedno svoje posebno slovensko narečje, ali v pismu se poslužujejo pa izključno le italijanščine. Njih govornica je polna italijanskih izrazov in se odlikuje po velikem številu temnih ali

gluhih glasov: *ö, ü, oe, y* i. t. d., katerih skoraj ni mogoče s črkami ponoviti. Njih najnavadnejša kletvica je: *Mälädüna* (= preklet). Nücaj pamet . . .

Ruski prof. Baudouin de Courtenay je studiral l. 1873. tudi rezijanski dialekt in napisal o njem razpravo: »Opit fonetiki rezijanskih govorov« ter »Rezijanskij katechesis« (Varšava, E. Wende & C.). Po njem slóve rezijanski Oče naš tako-le: »Oča naš, ka ste to u nebe, svetô bodi vaše ime, pride h nan vaša krajuška (!), bodi zdilana vaša volontat takoj to u nebe pa še na zemjê; dajte nan naš vsakidanji krôh anu odpôstite nan naše dolge, takoj mi odpušćamo našin dužniken, anu ne zapejite nas te u tentaciôn, ma vibranite nas od hudâga (krivaha). Taku bodi!«

»Češčena si Marija« slóve:

»Saludana bodite Maria, punčaka gracije. Gospud je z vami, žignana vi ste ta mi ženami, anu žignan je ta sad od vašiga žvota, Ježuš. Sveta Maria, mati od Boga, prosite za nas grišnike injan anu tou to oro od naše smarti. Taku bodi! Na ime od oče, 'nu od sinu anu od svetaga duha!«

Znano je, da so za Napoleonovih vójen potrebovali na Furlanskem Rezijane za svoje tolmače in da so se ruski kazaki zeló začudili, ko so slišali malone svoj jezik iz ust ljudij, ki so v gorki Italiji naseljeni. Tega slučaja se spominjajo še italijanski pisatelji z nekakim ponosom na domovino svojo.

Věla růžica.

Poglede na růžico vélo
Upirajo rósne oči:
Spominja srcé osamelo
Na srečne minule se dní.

Res, věla je růžica zala,
In vélo je moje srcé:
Devica, ki cvetko je dala,
Počiva že v krilu zemljé.

A kaj li nadalje bi tožil?
Ohranim svoj věli si cvet,
Na zvěsto srcé ga položil,
Ko tožen zapušćal bom svet! y.

Endimijon.

Povest.

Spisal A. Planinec.

nana je lepa basen iz grške mitologije o Endimijonu.

Na samotnem gorovji Latmu v Kariji je bival lepi lovec Endimijon. Neko noč je lovil v gozdu ob luninem svitu, utrudil se in zaspal v máhu. Spečega ugleda Artemida, ko se na svojem vozu pripelje po obnebji z žarenico razsvetljuje temno noč. Ustavi konje in polagoma splava z višav do ustnic lepega spečega mladeniča in prvič poljubi deviška boginja z gorečo ljubeznijo možá. Večkrat še pozneje je sanjal Endimijon po izgubljeni sreči in v hrepenenji po poljubu boginje Artemide je hiral in v neizpolnjivem poželenji mu je ugasnilo mlado življenje.

* * *

Na Preséškem grádu je stanovala že dolgo vrsto let stara baronica Leontina. Bila je gotovo tudi kdáj mlada, vender mi otroci se je nismo drugače spominjali nego starke, ki je z resnim obrazom večkrat sedévala pod grajsko lipo in pletla nogavice. Govorila ni z nikomer in še celó pozdravov mimo idočih vaščánov ni opazila ali vsaj zmenila se ni zánje.

H grádu Preséku je spadalo tudi mnogo njiv in travnikov in dokaj orál gozda. Gospodarska poslopja pak tik gradú so bila prazna, dasi bi imelo v njih prostora mnogo gláv živine.

Poleg stare baronice je živela v grádu še starejša híšina Neža in ravno toliko stari Janez, ki je bil hlapec in sluga zajedno.

Pred kakimi dvajsetimi leti se je vozila baronica Leontina bajé še v cerkev, a bila je škoda samó za to imeti konje in še drugega hlapca in zdaj je hodila tjá péš vsako nedeljo. Janez ji je nosil mašno knjižico ter nerodno, ali vender samosvéstno korakal za njo in Nežo, na katero se je opirala starka. Ako se zdaj spominjam teh treh ljudij, moram se nasmijati. Starki sta racáli naprej, druga na drugo se opiraje, in Janez je krevsál kakih deset korakov za njima modro se držéč in v obeh rokah noséč molitveno knjižico, kakor Bog védi kakšen zaklad.

Nekega dné je bilo, skoro po velikonočnih praznikih, pomladánsko solnce je sijalo gorko, vsa priroda je cvetela in ptičice so žvrgo-lele. Mi otroci smo se drevili iz šole. Védla nas je pot mimo grajske lipe. Že zdaleč smo ugledali, da sedí baronica tam. Utihnili smo takoj vsi, kajti bali smo se nekako stare gospé. Ko smo prišli bliže, videli smo šele, da sedí še nekdo drug poleg nje.

»Dobro jutro!« voščili smo, kakor so nas naučili v šoli gospod učitelj.

»Dobro jutro, otroci!« oglasi se mlada gospodičina, ki je sedela pri starki, in skoči vesela med nas. »Ali ste šolarčki?« in jela nas je izpraševati to in óno.

Nekaj časa smo se neumno držali in molčali, a ko je bila takó prijazna z nami in nas je celó obdarovala z raznimi sladčicami, bali se je že nismo prav nič.

Takisto je bilo odslej vsak dan.

Kakó je prišla v grad lépa gospodičina, ni védel nikdo v vási, le stari cerkóvnik, ki je bil zajedno tudi nóčni čuváj, pravil je, da se mu zdi, da je véčeraj ponoči prišla s kočijo. Odkod, sevéda tudi on ni védel in tedaj tudi ni mogel povedati.

Nam otrokom se je zdela gospodičina angelj in ko smo celó slišali, da je mladi baronici ime Angela, bila nam je le angelj.

Na Preséku, kjer je bilo doslej vedno vse tiho in mirno in nikdar ne čuti ni smeha ni petja, predrugačilo se je skoro vse po prihodu baronesinem. Angela je prepevala ves božji dan. Povsod jo je bilo videti, zdaj tukaj, zdaj tam. Ves grad je preiskala in dasi se stara baronica Leontina ni prav nič izpremenila, videlo se je tudi nji, da ji dobro dé Angelina živahnost. Ona, kateri se je škoda zdelo za vsak krajcar, ni se zmenila za to, naj se je zdaj še toliko potrosilo, da je bila le nje netjakinja vedno vesela in zadovoljna. Baronica Leontina je bila znana po vsi vási za skopo. Dasi tudi se je vedelo, da ima zlátov in srebrníkov na kupe, živela ni dosti bolje od najpreprostejše kmetice v vási. Odkar pa je bila baronesa Angela v grádu, imela je stara Neža ves dan obilo dela v kuhinji. Ona in stari gospod Janez, katerih drugače ni bilo skoro nikdar videti na vási, imela sta zdaj vsak dan káj kupovati, zdaj kokoši in jajca, zdaj mleka in masla ali káj drugega.

To sevéda se nam ni nikakor čudno zdelo, saj takšen angeljček ne more živeti ob žgancih in kislem zelji, kakor naš vsega vajeni kmetski želodec. A morda komaj dva tedna po Angelinem prihodu stopi Janez k nam v hišo.

»Česa pa želite, gospod Janez?« ogovori ga mati, kajti njemu se je moralo rekati »gospod Janez«, drugače ni hotel ničesar slišati, samó stara baronica in Neža in zdaj tudi baronesa smeje so ga klicati le »Janez«. Na vsakega družega se je takoj ujezil:

»Meni se reče: gospod Janez. Razumeješ!?«

»Očeta bi rad«, odgovori gospod Janez z glasom, kakor bi se hotel vedno prepirati. »Kupil bi nekaj.«

»Oče so šli v gozd in jih ni domá,« reče mu mati začudena, da hoče danes kupčijo delati le z očetom, ko sta se vender že tolikokrat onadva samá pobotala za maslo in kokoši.

»Pridem pa tedaj proti večeru«, reče ji Janez ter se obrne in odide.

Mati ni mogla razumeti, kaj hoče pač danes kupiti.

O mráku pride zopet k nam in ko ugleda očeta, vpraša ga takoj po svoji navadi brez vseh ovinkov:

»Vašega konjčca, mladega bélca bi kupil rad od Vas za mládo gospodičino baroneso, da ga bode jahala. Ali ga prodaste in koliko zahtevate zánj?«

»Konjčca bi radi kupili za mlado gospodičino?« čudi se oče.

»Ako ga prodaste, Vas vprašam,« pretrga Janez začudenost očetovo.

»Prodam, prodam! Zakaj bi ga ne prodal, saj sem ga že takó mislil zadnjič na semenj gnati.«

»Koliko zahtevate za kônja?« vpraša Janez dalje, ne da bi poslušal očetova glasna premišljevanja.

»Gospodičina naj bi ga jahala! Konj še ni četrtega leta dopolnil in ni bil še nikdar uprežen in tudi nikdo ga še ni jahal. Zgodila bi se lahko kaka nesreča,« razklada oče.

»Gospodičina baronesa zná jahati in rekla mi je, da si upa vsacega kônja jahati, naj je še takó živ. Kaj mislite, da so takšne gospodičine takó, kakor kmetska dekleta?« zarohní skoro jezno gospod Janez.

Sevéda je tudi to zopet šinilo očetu v glavo, da baronesa ni taka, kakor vaška dekleta, ali da bi znala mladega, iskrega konja jahati, vender ni mogel verjeti.

No o tem se je lahko že drugi dan prepričal, ako je hotel. Janez mu je takoj toliko odštel za bélca, kolikor je oče zahteval, ter ga še isti večer odvédel iz našega hleva v grajski.

Drugo jutro smo videli baroneso Angelo, ko smo šli v šolo, jahati našega bélca na njivi. Imela je dolga krila, kakeršnih še nismo

videli, in mi otročáji nismo vedeli, ali bi se bolj čudili nje jahanju, ali nje čudni obleki.

Baronesa Angela nam je odzdravljala s kónja in se nam veselo smijala.

Zopet je minilo nekaj dnij. Baronesa je na svojem konji jahala vedno daljša pota. Ako smo šli v gozd jágod brát, prihajala je od tega ali ónega konca na bélci vedno sáma. Vsekdar nas je veselo klicaje pozdravila.

Bilo je binkoštno nedeljo.

Po popoludánski službi božji smo sedeli v senci na vrtu.

Najstarejši brat moj Jakop je stal pred očetom ter ga prosil, naj mu dá nekoliko desetíc, da bi šel s »fanti« na vás. Oče se je branil, ali ko je izpregovoríla tudi mati za Jakopa besedo, segnil je oče vender v žep.

Ravno je hotel Jakop oditi, ko stopi izza hišnega ógla gospod Janez med nas.

»Ti, Jakop, znaš nekoliko jahati, ali bi ne hotel priti k nam v grad?« ustavi odhajajočega brata Janez takoj povedavši vse, kar je mislil.

Naša hiša je bila najimovitejša v vási in Jakop najstarejši sin.

Namuzal se je zaničljivo Jakop staremu Janezu, ko mu je ponujal, naj gré služit. Védel je dobro, kaj veljá sin bogatega Podlčsnika daleč na okoli.

»Ali dovolíte Vi, da gré Jakop k nam čez poletje? Gospodičina baronesa želí spremljevalca na svojih izprehodih. Dela ne bode imel Jakop dosti, samó dva konja bode opravljal, svojega in baronesinega. Za njega sem kupil danes konjčca,« obrne se Janez zdaj na očeta.

»No, dela se Jakop ne bojí, toda služit ga ne mislim dajati, saj bi drugače moral tudi za dom najeti hlapca,« reče mu oče.

»Jakop, ali res ne maráš niti baronesi Angeli služiti?« ogovori zopet mojega brata Janez.

»Stara gospá baronica plača rada Jakopu toliko, da lahko dá polovico Vam, da si najamete domá hlapca in drugo ostane njemu,« razlaga Janez obema.

»Ne, gospod Janez, Jakop naj ostane domá. V grádu bi se naučil samó lenáriti in moj sin bodi dober kmet, ki lahko kdáj prevzame moje gospodárstvo. Drugo leto bode že takó potrjen najbrž v vojake. dasi bi ga rad odkupil, ali danes ne gré več takó, kakor je bilo časih,« zavrne oče Janeza.

Gospod Janez je poslušal še te besede, toda potem se je obrnil in odšel prepričan, da se ni mogoče z očetom pogajati o tem.

Jakop je stal nekoliko trenutkov zamišljen, a zavije skoro za Janezom proti vasi, ne da bi še govoril kaj.

Pri večerji je bil že zopet domá, kajti oče je bil strog in ni dopuščal, da bi Jakop ponočeval s fanti.

Mrak se je že storil popolnoma. Sédli smo po večerji pred hišo, saj je bil jutri zopet praznik. Nas mlajše otroke je ugánjala mati že v posteljo, ne da bi je mi slušali. Oče in Jakop pak sta se menila o gospodarstvu.

Zdajci prijaše nekdo po poti skozi vás proti naši hiši. V mráku se ni videlo, kdo je. Bila je baronesa Angela sama. Pred hišo ustavi kónja in nas vse prav prijazno pozdravi.

»No, oče Podlésnik, kàj res ne dovolite, da bi bil Vaš Jakop za nekoliko mesecev pri meni v grádu?«

S temi besedami skoči raz kónja ter séde na klóp med očeta in Jakopa.

»Bodite vendar takó prijazni in privolite v to! Saj ne bode služil. Meni je takó dolgočasno vedno sámí okoli jahati. On ne bode moj služabnik, temveč le moj spremljevalec na izprehodih,« besediči gospodičina Angela in položi roko očetu okoli vratú.

Starcu je menda dobro delo to ljubko dobrikanje lépe, nežne stvárce.

Gledala mu je v obraz prav od blizu in se mu smijala.

»In ti, Jakop, ali nečesh biti moj váruh na samótnih potih? Ne bodi no takšen, saj ne greš na tuje, če prideš v grad, in domóv pojdeš lahko vsak dan. Kàj ne, da prideš?« vpraša sedaj Jakopa in se proti njemu obrne.

»Jaz bi že šél, ako oče dovolijo,« reče bolj tiho Jakop.

»Sevéda ti dovolijo oče, meni na ljúbo, ako le ti hočesh priti. Kàj ne?« in dobrika se zopet očetu.

»Naj le gré, če hoče, bode pa kàj novega poskusil,« udá se oče.

»To je lepó od Vas, oče! Hvalo Vam lepo!« in oklene se očetu okoli vratú. »Jutri zjutraj pa prideš k nam v grad, Jakop?« reče baronesa bratu svojemu.

»Kàj ne, mati, saj Vi niste hudí, da pride Jakop k meni v grad?« nagovori zdaj mater pristopivši k nji, ki je na pragu stala ter se je oklene.

»Gotovo, da nisem huda,« zatrjuje ji mati.

»Zdaj sem srečna. Od jutri se začnjenja drugačno življenje.«

S temi besedami skoči na kónja, katerega sem tačas držal jaz.

Pri slovesi je še nas otročáje povabila, naj pridemo jutri dopóldne tudi v grad, češ, ker danes nima ničesar za nas, da nas hoče jutri obdariti.

»Lahko noč vsem! Lahko noč, Jakop!« vošči in oddirja-na bélci skozi vás proti grádu.

»To je pa prav res angelj, kakor jo imenujejo otroci, ta gospodičina! Kakó je prijazna bila z nami in kakó je lepa!« pretrga mati tišino.

Nam otročájem je mati dovolila, da smemo v grad in veselili smo se na to, da smemo jutrišnji dan po maši v grad.

Rajali smo po travi, dokler nas ni mati zapodila spát.

Jakop je bil že takó res lep fant. Vsi smo bili ponosni nánj. A zdaj v grádu se je preoblekel kar gospôdski in najstarejša moja sestra Marjetica, ki je že tudi nekaj razumela o takih stvaréh, dasitudi je izpolnila ravno šestnajsto leto, rekla je, da ni pač goršega fanta od Jakopa daleč na okoli.

Odkar je Jakop bil v grádu, prišel je le redkokrat domóv in kadar je prišel, ostajal je le po nekaj trenutkov. Poln je bil vedno hvale o lepi svoji gospodarici.

Zavidala ga je pa tudi vsa vás, da ima takó lepó življenje v grádu. —

Minilo je blizu tri mesece, odkar je Jakop odšel v grad. Koncem vélicege srpána sem šél jaz nekega dné z drugimi fantini v gozd borovnic nabirat. Že večkrat prej smo srečavali gospodičino Angelo z Jakopom, ko sta jahala. Tudi danes smo želeli ja videti, kajti nikdar ni baronesa jahala mimo nas, da nas ne bi obdarovala. Jaz, sevéda, sem dobil vedno največ.

V gozdu smo se ločili vsak po svojem poti in kmalu nisem védel, kje je kateri mojih tovarišev. Vsak je šél vedno globočeje v gozd za borovnicami. Globoko v gozdu sem prišel na samotni pot. Borovnice nabiraje sem že pozabil Angele in Jakopa. Pa zdajci ugledam nekoliko korakov pred seboj njiju kónja, privezana ob drevesi.

Sam ne vem, zakaj, ali nekakov instinkt me je vodil in šél sem počasi in tiho dalje.

S pota sem krenil v gozd, ko pridem mimo kónj do precejšnje jase v veličastni gozdni tišini. Pod drevesom v mehki mahovji vidim na pol sedeti, na pol ležati svojega brata Jakopa in poleg njega Angelo. Zdelo se mi je, da vidim angeljca, ki kramoljá s človeškim bitjem. Zdaj pa zdaj se skloni k njemu ter ga poljubi. Smijala

sta se in pogovarjala med seboj. Kaj sta si pripovedovala, nisem mogel slišati.

Gledal sem ja, skrit za grmovjem, kakor zamaknjen.

Opazoval sem ja, dokler nista zasédla kónj in odjahala. Jaz se jima nisem hotel prikazati izza zatišja, kajti dobro sem védel, da bi jima to ne bilo ljubó.

Tudi domá nisem o tem nikómur povedal ničesar in v nekoliko dneih sem pozabil vse sam.

Jesen je prišla.

Domá so sklenili, da me pošljejo v ljubljanske šole. Jeden teden pred mojim odhodom v latinske šole prišél je tudi Jakop zopet domóv.

Zdel se mi je že takrat ves izpremenjen, ali umevno je, da nisem utegnil dosti paziti na to, kajti mislil sem le na Ljubljano, o lepem in velikem mestu, o katerem sem že toliko slišal in že toliko védel, ne da bi ga do danes že tudi videl. Najrajši sem se takrat pogovarjal s sosedovim Andrejčkom, ki je bil že jedno leto v Ljubljani in s katerim sem imel tudi jaz oditi letos tjá.

O Božíci sem prišel šele domóv na počitke. Že prej so mi pisali od dóma, da je Jakop hudó bolan. Ob praznikih je bil iz postelje. Bil je pa bledih in upalih lic in kakor se je prej kàj rad z nami otroki pošalil, bil je zdaj tih in ni z nikómer ničesar govoril.

Le proti meni je bil jedenkrat nekoliko zgovornejši ter me izpraševal, kakó se moram učiti in kaj se učim v šoli. Pripovedoval sem mu, kolikor sem védel in znal, pravil sem mu o veselem in živahnem mestnem življenji, a takrat sem bore malo védel tudi še sam.

Tudi o velikonočnih počitkih ni bil Jakop nič boljši, le to ga je veselilo, da je zopet pomlád. Takrat je mene poslal nekoč v grad vprašat, pride li tudi letos gospodičina Angela na Presék, toda prinesel sem mu odgovor Janezov, da ne. Obrnil se je takoj od mene stráni, vender zazdelo se mi je, da se mu je nekaj zaiskrilo v očeh.

Jakop je péšal odsléj bolj in bolj. Mati se je tolažila, da mu bode v gorkejšem letnem času bolje, ali varala se je. Lazil je kakor senca okoli.

Nekega dné o vélikih počitkih sem bil zopet prišel slučajno v gozd na ravno isto jaso, kjer sem morda skoro ravno isti čas lani videl Jakopa in Angelo.

Pod istim drevesom je sedél Jakop danes sam. Gledal sem ga nekoliko trenúkov zdaleč. Držal je nekaj okroglega v rokah in vedno s smehljajočim obrazom zre v to, kar je imel med prsti.

Zdajci mu zalijejo solze oči. Nalašč sem začel vejevje lomiti okrog sebe, da sem ga opozoril na svoj prihod. Skril je to, kar je imel v roki in brisal si je solzne oči, kakor bi bil potán ter mi rekel, ko sem stopil pred njega:

»Takó sem truden. Predolg je bil ta pot záme. Bodi takó dober in pojdi z menoj do dóma. Ako bi omagal na poti, bodeš saj lahko šél domóv klicat ljudi.«

Prestrašen sem ga pogledal.

»Ali se čutiš slabega, Jakop?« vprašam ga sočutno. Bil je bled, kakor smrt.

»Slabega, dragi moj, dolgi pot me je premagal ali predno umrjem, moral in hotel sem še jedenkrat videti ta kraj.«

»Jakop, saj ne bodeš še umrl,« rečem mu jokaje.

»Najboljše je to záme. Tako lepó sem sanjal ali te sanje se ne uresničijo nikdar in se tudi ne morejo. Da bi bil ti starejši, marsikaj bi ti rad povedal, a zdaj me še ne razumeješ. Ti se izšolaš in kdàj morda občutiš tudi ti to boleost, katera meni razjéda zdaj srce.«

Utihi je in ni več govoril do dóma in tudi jaz si nisem upal ga kàj izpraševati.

Kolikokrat sva morala počivati, in pot, za kateri sem jaz potreboval sicer pol ure, hodila sva dve uri.

Mati se je zjokala, ugledavši Jakopa.

Spravili so ga takoj v posteljo.

»Zakaj si šél v gozd, Jakop? — Ne búdi si zastonj spomina nánjo. — Ali je res ne moreš pozabiti?« izprašuje ga mati, ko je ležal v postelji.

»Ne morem je, mati! Oh, ona ni bila človek, óna je angelj in prepričan sem, da jo srečam še na ónem svetu,« odgovarja ji sin.

Mati pa se je jokala ob njegovi postelji.

Tudi oče, ki je stal ob vznóžji, obrisal se je z žuljavo roko čez oči in odšél iz hiše, da bi ga ne videl nikdo, da joka.

Jakop ni več vstal iz postelje. Štirinajst dni potem so ga zagrebli. Preselil se je v boljši svet k angeljem. —

Ko sem se pozneje učil v šoli grškemu bajeslovju in že bolje razumeval, spomnil sem se nehoté pri bajki o Endimijonu brata mojega, Jakopa.

O Artemidi-Angeli pa nisem čul nikdar ničesar.

V poznejših letih sem vprašal nekoč mater, ali ni videla nikdar pri umršem mojem bratu Jakopu neke majhne slike v zlatem okvíru.

Potrdila mi je to in mi rekla, da jo je dala mrtvecu na njega izrecno željo v grób.

Stara baronica Leontina je umrla kake dve leti po bratovi smrti in po nji je prišel grad popolnoma v tuje roke.

Književna poročila.

II.

Jezik v Mat. Ravnikarja „Sgodbah svetiga pisma sa mlade ljudi“.

(Dalje)

Opomnje, ki smo jih zadnjič obetali, ne tičejo se tolikanj razprave same, njene metode in njenih rezultatov; one zadevajo le nekatera vprašanja, ki so nam že delj časa na mislih. Tu se nam je ponudila prilika izpregovoriti o teh vprašanjih, in te ugodne prilike nismo »gonili od praga«. — V predgovoru piše n. pr. g. razpravljalec: »Nekatere reči sem na pamet *citoval*« i. t. d. Nam se oblike ónih iz romanščine vzniklih, a iz nemščine k nam vzprejetih glagolov, ki se v nemščini končujejo na »-ieren«, v slovenščini prikrojene po VI. vrsti, nikakor nečejo prikupiti. Prvič je zlog -ir- značilen za tujko, drugič pa nam je národ menim da jasno pokazal, kako je prikrojevati take glagole v slovenščini, da jih je namreč z ohranjenim zlogom -ir- staviti v I. razred V. vrste. Preprost Slovenec, ki pošilja sina v srednje šole, daje ga *študirat*, a ne študovat. Slovenski vojak kakor nekdanj tako i sedaj *maršira* in *eksercira*, a ne maršuje in ne eksercuje. Ljubljanski brivci ne razujejo, ampak *razirajo*. Gospodiči in gospodičine po šetališčih *špacirajo*; če imajo dovolj slovenske zavesti in znanja slovenščine, tedaj sevéda se izprehajajo ali šetajo, špacujejo pa ne. Sitni gospodarji in sekantne gospodinje svoje posle večkrat *sekirajo*, sekujejo jih ne. Ob slabih kupčijskih razmerah tržci *falirajo*, a ne falujejo i. t. d. Vzglede, kako da národ vzprejema te vrste tujke, našteji bi lahko še neizmerno veliko. Le tedaj imamo v slovenščini glagol VI. vrste, če si je izposodila samo podstavo za tvoritev glagola, a si je glagol napravila na tej podstavi potem sama. Torej: kritikovati in kritizirati (a ne kritizovati), replikovati (od replika) in popolnoma izposojeno »replicirati«. Ministrujejo ministri na Dunaji, mašni strežniki v Ljubljani pa ministrirajo, a po nekod na kmetih še vedno k (pri) maši strežejo i. t. d. Ako bi utegnil kdo ugo-

varjati, čemu nam te tujke na „irati“? Poslužujmo se svojih domačih izrazov i. t. d., tedaj temu ugovoru prav odkritosrčno pritrdimo, da je upravičen, kajti domačinka zasluži prednost pred tujko. A vender se ne dá tajiti, da vzprejme z napredkom in kulturo vsak jezik veliko množino tujih besed, in da so ti tuji izrazi v nekaterih strokah neobhodno potrebni, ker jih ni mogoče nadomestiti z domačimi. Nikakor torej ne priporočamo, da začnimo vse vprek vzprejemati tujke, če pa jo že vzprejmemo katero, vzprejmemo jo z značajem tujstva, ker je tujka. Ne zahtevajmo torej od slovenskih koncipijentov, da bi koncipovali, niti ne od mizarjev in loščilcev, da bi polovali. Slikarji naj ne kopujejo, in risarji naj ne radujejo, če kako črto zavlečejo (radirajo naj jo!). Če pritisne kaka epidemija, kaka otrovna bolezen, skrbno desinficirajmo (kaj bi pač sicer: ali bi desinficovali, ali desinfikovali?). Če smo bolni, dajmo se zdraviti, bodisi kurirati, a nikar kurovati. V spisih, pa če nečemo navajati, naštevati itd., tedaj citirajmo.

Uvaževanja vredno zdi se nam dalje, kar g. razpravljalec v svoji razpravi omeni o participih praet. act. I. na -ši ali -vši, zaradi katerih je po znani Prešernovi zabavlji Ravnikar postal glasovit. G. Bežek piše: „In gotovo mu je (sc. Ravnikarju) to šteti v greh, da se je s temi, a tudi skoraj samo s temi oblikami napačne teoriji na ljubo precej oddaljil od narodovega jezika, katerega je sicer tako vestno posnemal in dobro posnemal, ker je znal bistro in na tanko opazovati. Sam priznava, da „take isrezhovanja ref niso kaj slo po Krajskim v' navadi“, a to je ravno njegova slabost, da je mislil, kakor so tudi drugi slovničarji mislili, da participi nadomeščajoči odvisne stavke zlasti dičijo jezik ter delajo zlog jedernat.“ Zaradi te sodbe moramo g. razpravljalca prav posebno pohvaliti. Žalibog, da tudi med novejšimi pisatelji včasih nekateri bolehalo na participijomaniji. S tem nikakor ne mislimo napovedati sploh participom vojske, vender je upravičena želja, naj bi se pisatelji vsaj v neznanstvenih strokah ogibali deležnikov, kajti narodna govorica jih kaj skopo rabi. Da nam v zlogu znanstvene pisave deležniki včasih kaj dobro služijo, da nam je tu pa tam celó prav težko, skoraj nemogoče izhajati brez njih, temu ne bomo ugovarjali. Toda „sunt certi denique fines.“ Zlasti pa bi kazalo omejiti ravno navedeni particip na -vši, ker je v novi slonensčini skoraj do cela izumrl — in mrtve oživljati je težaven posel —, drugič pa ker mu dostikrat celo izobraženci ne vedó prave veljave, torej tudi ne pravilne rabe. — V tem pa, da bi se bil Prešeren z onim sršenom sam zbodel, češ, ker sta oba participa v onem napisu izvedena od nedovršenih glagolov, v tem g. razpravljalcu ne morem pritegniti. — Če tudi Ravnikar v tem obziru le malo greši, a greši vender. (Primeri ondi navedene citate: I. 239 in II. 192.).

L. P.

Odgovor*) na J. Lendovšekove opazke

o moji izdaji Janežičeve slovnice.

Spisal dr. Jakob Sket.

(Dalje.)

Na dalje pa je tudi treba pomisliti, da nam pravila o soglasniških izpremembah nič ne pomagajo pri tem, ako hočemo določiti, naj li pišemo: *nikdar* ali *nigdar*, *brizka* ali *bridka*. Tukaj velja le vprašanje, hočemo li pisati strogo fonetično: *britko* in potem *slatko*, *kto* ali *gdo*, — ali pa fonetično-etimološko, kar je večinoma sedaj v navadi. Sedanja pisava je že pri nas dobro utrjena, za kar gre posebna hvala A. Janežiču in Fr. Miklošiču, in naša naloga je, da se na ti podlagi dalje zida, ne pa vse po

*) Opomnja uredništva. Priobčevati hočemo ob enem s tem „Odgovorom“ pretdogovor gosp. Lendovška. Opazke, katere nam je poslal gosp. Lendovšek na odgovor gosp. dr. Sk., kolikor ga je bilo priobčenega v zadnji številki našega lista, so nastopne: „V I. točki me graja gosp. dr. Sket, da sem na konci svojih opazk prečrtal trditev svojo: „Anton Janežičeva slovnica je germanizem.“ Cuiusvis hominis est errare: nullius nisi insipientis in errore perseverare. (Cic. Phil. XII. 2). — Prečitavši namreč še jedenkrat omenjeno trditev, uvidel sem, da ni popolnoma umestna; ker so se mi pa bile opazke med pisanjem tako nakopičile, da ni kazalo mnenja svojega in ekten o priobčiti, prečrtal sem omenjeni stavek, hotèč o tej stvari pri kaki drugi priliki kako povedati. Da pa gosp. dr. S. ne bo menil, da mu štejem naslov „A. Janežičeva slovnica“ v greh brez razloga, bodi dovoljeno objaviti mnenje svoje. — Nemški svojilni pridevniki: Auerspergsche, Liechtensteinscher i. t. d. so bržkone slavizmi. Ker pa Nemec ne čuti, da so to pridevniki, rabi končnico -scher (-ischer) tudi, kadar stoji pred lastnim imenom še kak drug samostalni; on piše in govori tudi: Graf Anton Auerspergsche Güter, Fürst Alois Liechtensteinscher Antrug, kakor tudi govori: Johann Wolfgang Goethes Werke, Kaiser Rudolfs heilige Macht i. t. d., držèč se pravila: „Steht ein Vorname vor dem Familiennamen, so wird nur der Familienname decliniert,“ in „Steht ein Titel ohne Artikel vor dem Eigennamen, so decliniert der Eigennamen.“ (Willomitzer, D. G. p. 19.). — Po nemškem vplivu so se rabile v slovenščini zveze, n. pr.: „z gospod kaplanom,“ „pri gospod doktor Zarniku“ i. t. d., in po nemškem vplivu rabimo tudi zveze „Anton Janežičev“, „Doktor Valentin Zarnikov“ i. t. d. — Ako je ta moja trditev upravičena, imeli bi v tem slučaju prikazen, katero imenujejo nemški slovničarji „Rückentlehnung,“ (Prim. Willomitzer, l. c p. 224) Nemci namreč so si naredili po slovenskem vplivu svojilne pridevnike, rabili jih po svoje in jih vrnili v izpremenjeni rabi zopet Slovincem — Nikakor pa noče g. dr. S. uvideti, da se naslov „A. Janežičeva slovnica“ ne strinja s pravilom v § 258. navedenim. Da bi si pomagal iz zadrege, trdi, da bi bil jaz iz naslova in iz § 258. lahko posnel, da zametuje pisavo: „Simon Jenkove pesni“, da pa odobrava pridevkovo obliko v taistih zvezah, kjer je prvo ime skrajšano, kakor se sedaj neki obče piše; „S. Jenkove pesni“ Čudna slovnica to, v kateri moramo pravila posnemati iz naslova in iz kakega §; saj bi ne bilo stalo toliko truda, ko bi bil gosp. dr. S. v § 258. dodal svojemu pravilu: „Pesni Simona Jenke (ne Simon Jenkove) vender tudi: „S. Jenkove“. A morda je takrat sam čutil, da bi bilo smešno podajati

nepotrebnem podira. ¹⁾ Kdor dandanes še *društvo, teški, britka, nigdar* itd. piše, ta hodi svojo pot, in za tega ni pisana niti Janežičeva slovnica niti Janežič-Bartlov rečnik. Na to svojeglavno pisavo se seveda ni Janežič oziral v svoji slovnici in je le najglavnejšo menjavo soglasnikov omenjal v svoji knjigi. Menjavo soglasnikov je Janežič prav lepo in pregledno dokazal s pripomočjo glagolskih oblik ter vse omenil, kolikor učenec na nižji stopnji potrebuje. Zatorej sem tudi jaz dotični § neizpremenjen pustil; toda glejte, g. L. piše oblastno: „V Sketovi izdaji Janežičeve slovnice je vse zmedeno? Vse je stlačeno v jedini § 23. (ne 28.)!! Janežičev pregled rés ni tako učen, kakor oni v Šumanovi slovnici; on ne govori posebej o prilikovanju in razlikovanju itd., temveč le kaže splošno, da se soglasniki v sorodne pretapljajo; toda Janežičev pregled je praktično sestavljen in za polovico krajši od Šumanovega, ki 4 strani obsega. ²⁾

posebno pravilo za polne in posebno za skrajšane oblike. Ako se duhu našega jezika ne ustavlja pisati: „S. Jenkove pesni“, mora biti pravilno tudi: „Simon Jenkove pesni“; kajti v govoru — in govor je vendar poglavitna reč — glasi se oboje jednako.

3. Glede na zahtevo mojo, naj se navedejo vse najnavadnejše besede, ki se pišejo z *er*, ne vidi se mi, da bi bila „popohnoma odveč“, kajti izkušnja kaže, da vlada baš v tem oziru velika zmešnjava. (Prim. srebrui in sreberui).

4. Ako pritegne večina slovenskih učiteljev gosp. dr. Sketu v tem, da se naj izgovarja *l* povsod kot *l*, podvrigel se bom temu pravilu tudi jaz.

5. Polglasnika *h* in *h* sta v slovenščini tolike važnosti — mnogo prikaznij v glasoslovju, oblikoslovju in skladji si brez njiju niti razlagati ne moremo —, da bi kratka opombica o njiju rabi nikakor ne bila odveč, ampak bi pouk v marsičem olajšala in ogladila pot staroslovenščini. Saj ni treba, da bi se že omenjala v 1. ali 2. razredu. Gosp. dr. S. trdi sicer, da je odstranil navlašč vse opazke o staroslovenščini iz slovnice. A tu in tam pa se vendar sklicuje na staroslovenščino; glej n. pr.: § 87. d § 88 § 132. a. § 165. § 171.

6. V tej točki trdi g. dr. S., da terjam nepremišljeno, naj se omeni, da se *o* ne izpreminja v *e* pri samostalnikih na *-ost*, ker bi se potem moralo omeniti več primerljajev negoli končnica *-ost*. Jaz nisem tega mnenja: kajti nobenemu človeku ne bo prišlo na um pisati: rudeče rože namesto rudečo rožo, bliščeba, maščeba nam. bliščoba, maščoba, pišeč kraljuječ nam pišoč, kraljujoč, a pisalo in po šolah učilo se je: sedanjest, prihodnjest, notranjest i. t. d. Na krive oblike pa mora slovnica tudi opozarjati učence. Ker gosp. dr. S. dvomi, da bi bili morali učenci pri kakem učitelji na srednjih šolah pisati: sedanjest, prihodnjest i. t. d., povem mu, da je dotični učitelj sedanji gimnazijski ravnatelj v Ljubljani. Se li gosp. ravnatelj še dandanes drži te pisave, ne vem; l. 1885. trdil je to njegov bivši učenec Počivalnik. — Na točki 3. in 7. blagovoli je odgovoriti gosp. urednik popolnoma v mojem zmislu.

¹⁾ Tudi jaz nisem proti fonetično-etimološki pisavi; a da se ta pisava utrdi, morajo biti v slovnici dotična pravila jasno in pregledno sestavljena.

²⁾ Gosp. dr. S. sam priznava, da ne govori posebej o prilikovanju in razlikovanju itd. in da je torej res vse zmedeno in stlačeno v jedini § 23. Jedino kratkost pa, ako je jasnosti na kvar, tudi ni Bog vé kaka vrlina slovnice.

G. L. me graja, da se nikjer ne omenja, zakaj se govori in piše: *gospodje, zdravje, kmetje*, in ne: *gospoje, zdravlje, kmeče*. Tukaj zopet vprašam, ali je premišljeno in primerno v slovnici to učiti, kar se v jeziku ne nahaja! G. L. me spominja na § 18. e op. v Šumanovi slovnici; toda jaz povem baš isto itak na str. 35. in 126., da je namreč: *vzglavje iz vzglavije, predmestje iz predmestije*. Nastanek oblik *gospodje, kmetje* itd. pa se bode tolmačil v 7. in 8. razredu s pomočjo staroslovenščine, kjer jedino najde ta razlaga svoje pravo mesto. Take filološke razlage niso za prvo- ali drugošolca! ¹⁾

8. G. L. se ne more sprijazniti s pravilom: „Samoglasnik *u* razvezemo v *ov* in *ev*,“ v § 24, 2. in v § 181. in 183. Tukaj sem se ravnal po Miklošičevi Primerj. slovnici II. 485 sl. in I. 6. in 180., in menim, da sem storil prav, ker se tukaj le zunanja izprememba omenja. V § 19. pa primerjam *ov* proti *u* gledé na jakost obeh glasov med seboj, zatorej pišem, da se *u* v *ov* ojačeva liki *i* v *oj*: *otru-ti: otruv = bi-ti; boj*. Vem pa tudi, da sta *u* in *ov* po svoji veljavi in vrednosti v znanstvenem oziru na jednoisti stopnji; gl. Mikl. II. 6. in 166. ²⁾

9. G. L. toži, da ima danes pri nas vsak svoj pravopis. Ta izraz je na vsak način pretiran. ³⁾ A če bi bilo to tudi res, vendar ni temu Janežičeva slovnica kriva, temveč svojeglavost naša, rekše naših pisateljev, ki se v svoji vzvišenosti ne ozirajo niti na slovnico niti na rečnik. Janežičeva slovnica že ima od leta 1863. določena pravopisna pravila, in Janežič se je i v rečnikih svojih po njih ravnal. V tem se tudi Cigale v Wolfovem slovarju večinoma strinja z njim, in Bartel se je v svojem rečniku tudi ravnal po njih. *Janežič, Cigale, Levstik* (Die slov. Sprache, str. 23) in *Bartel* pišejo: *Novo mesto*, rod. *Novega mesta*; in tudi jaz se v svojih spisih vseskozi te pisave držim, kakor i Končnik v svoji slovnici str. 12. Zraven pisave: *Novo mesto* ne omenjam druge (kakor: *Novo Mesto* ali *Novo-mesto*), zató ker sem prepričan, da mora slovnica le jedno pisavo kot pravilno proglasiti, da se učenci ne begajo. Odločno zavračam tedaj Lendovškovo omahljivost ⁴⁾ v tem, da naj bi bilo dovoljeno tudi pisati: *Novo-mesto*, rod. *Novega mesta*,^{*} zraven *Novo Mesto*, rod. *Novega Mesta*. Jedno ali drugo naj velja, oboje učiti je škodljivo! Piše pa se naj tako, kakor po vzgledu drugih jezikoslovcev v slovnici učim.

¹⁾ Ako se sme povedati, da je nastalo predmestje iz predmestije, lahko se razloži tudi nastanek oblik *gospodje kmetje* itd.

²⁾ Čudno za učenca je in ostane, ako se ma razlaga, da se jednoisti *u* v *kujem* kovati jedenkrat „razvezuje“, drugikrat pa „ojačeva“ v *ov*.

³⁾ Žalibog, da ni pretiran.

⁴⁾ Spomnite se, g. doktor, na to, kar učite gledé na pisavo „Simon Jenkov“, in „S. Jenkov“. Ni li to tudi nekaj takega kakor omahljivost?

Na »Matico slovensko« in na naše časopise pa se nikdo ne more sklicevati, dokazuje, da se mora pisati: *Novo Mesto*; kajti ondi nahajamo pisano: »Novigrad, Laški trg, Rimske toplice,« zraven »Kanalska Dolina in Kanalska dolina, v Belemgradu, pri Novem mestu itd.« (gl. Slovenci. str. 295., Letopis 1888 str. 89, 201, 243, 289.). Kdor pa piše: »Črna gora, Laški trg, Solni grad, Črno morje, Kaspijsko morje, v Kranjski gori, pri Gornjem gradu itd. kakor beremo v naših časopisih, isti mora dosledno tudi pisati: *Novo mesto, Kanalska dolina* itd.

G. L. pogrša v slovnici, da ne omenjam ničesar o pisavi: *Ljubljanski, novomeški*. Tukaj je zopet izpregledal, da uči slovnica na str. 18. (a, b, c), kdaj se pridevniki z veliko začetnico pišejo; ¹⁾ na dalje se uči obširno o tem na str. 133. in 134.: *črnogorski, novomeški* itd. Ker g. L. zahteva, naj pišemo: *Dunajska Cesta*, moram odkrito reči, da je taka pisava popolnoma nepotrebna, in po mojem mnenju zadostuje dovolj že pisava: *Dunajska cesta, Nove ulice* itd., kakor piše *Lj. Zvon* 1889, 384, 1884, 772. ²⁾

Oblikoslovje.

10. V § 56. op. 1. pogrša g. L. besede: *Joško, Marko, sinko, sivko* itd. So li te oblike rés zvalniki?! — Tega ni skušal g. L. dokazati, vendar pa trdi, da so to zvalniki na o. Miklošič, Šuman in Levstik ne navajajo teh oblik pri zvalniku, ampak Miklošič II. 51 in III. 207. uči, da imajo srbske oblike sekundarno pritiklino o (namesto v). Brez dvoma so slovenske besede, kakor *Marko, Janko, Miško, Nedelko, sivko* itd. nastale po uplivu hrvatsko-srbskega jezika. Toda ne samó pri Jugoslovanih nahajamo taka imena, temveč tudi v ruskih narodnih pesnih in v staropolj-

¹⁾ Nisem izpregledal dotičnih pravil v § 18.; izrekel sem le željo, naj bi slovnica svarila pisati pridevnike *Ljubljanski* itd. z veliko začetnico.

²⁾ Dosedaj še ni dognano, ali naj pišemo *Novo mesto* ali *Novo Mesto*; ako obvelja poslednja pisava, treba bo dosledno pisati tudi *Dunajska Cesta*. (Levstik je zadnja leta svojega življenja vsako lastno ime, sestavljeno od dveh imen, pisal dosledno pri obeh besedah z veliko začetnico: *Novo Mesto, Rimske Toplice, Slovenj Gradec* itd., ravno tako *Ljubljanski, Novomeški* itd., in po tej pisavi se je na Levstikovo ustno priporočilo nekaj časa ravnal tudi naš list. Zdaj pa sem to pisavo opustil, držeč se pravila: kadar je drugi del lastnega imena appellativum, piši je z malo začetnico, tedaj: *Črno morje, Gorenja vas, Šmarijina gora, Dunajska cesta, Nove ulice*. — Kadar se je pa ta appellativum izprevrgel v lastno ime, tako da ima tudi drugi del sam záse že svojstvo lastnega imena, pisati je oba dela z veliko začetnico: *Novo Mesto, Škofja Loka, Rimske Toplice, Slovenj Gradec, Velike Lašče, Zgornji Tuhinj, Laški Videm, Laška Gorica, Dolenji Logatec* itd., kajti narod vse take kraje, izpustivši pridevnik, imenuje večkrat samo: *Mesto, Loka, Toplice, Gradec, Lašče, Tuhinj, Videm, Gorica, Logatec* itd. Ravno tako piše naš list: *Ljubljanski, novomeški, veliko-laški* itd. Uredn.)

skih tekstih. Staropoljska imena na *o*, kakor Bolko, Przemko itd., razlaga Brückner tako, da so nastala, po uplivu latinskih imen na *-o*, kar pa še sevéda ni dognana rsnica (gl. Jagić, Archiv XII. 275).¹⁾

11. Na koncu svoje ocene piše g. L. med popravki, naj se prečrta ves stavek: V § 69. b) naj se še dostavite besedi: *sir* in *dar*. — Ker pa ni uzroka povedal, zakaj, naj ga povem jaz, da se ne moti čitatelj. Navedena opazka Lendovškova je bila namreč celó nepotrebna, ker se v slovnici uči, da le dvo- in večzložni samostalniki na *r* vstavljajo *j*. To je bil ocenjevatelj izpregledal, toda na koncu popravil, a ne pristavil zakaj. — Ako bi si bil g. L. v svesti naloge, katero ima vestni ocenjevatelj izvrševati, bil bi pri § 69. lahko svet poučil o neki drugi semkaj pripadajoči prikazni, katere niti Janežič niti druge slovnice ne omenjajo. Nahaja se namreč še cela vrsta samostalnikov na *r*, ki ne privzemajo *j*, in to so sestavljeni samostalniki, n. pr. izvir, požir, ozir, požar, nemir, vesmir ali vsemir, milodar, blagodar, samovar, pivovar, navadno tudi: sopar; licemer, Vladimir, (Vladimirovič), Tugomer (Tugomerovič, gl. Jurčič). Kaj takega je sevéda težje omeniti, nego *sir* in *dar* iz Levstikov²⁾ slovnice str. 10. prepisati.²⁾

12. G. presojevatelju ne prija, da govorim v § 78–80. o prirastkih *-es*, *en*, *et*, ker to ne odgovarja dandanašnjim znanstvenim nazorom. To vse dobro vem, in sem tudi v prvih treh izdajah svoje slovnice za Nemce učil, da so to debela na *n*, *s*, *t*. Toda po večletni izkušnji sem se prepričal, da je bolj primerno, nauk o teh samostalnikih praktično uravnati. V višjih razredih bode itak pri stsl. pouku imel učenec dovolj prilike, natančneje o teh samostalnikih poučiti se, in tudi pri grškem pouku v 3. razredu lahko slovenski učitelj iz lastne volje na slična soglasniška debela v slovenščini opozori.

G. L. nasvetuje, kako se naj dotično pravilo glasi; ali na to mu moram marsikaj odvrniti. Prvič je njegovo pravilo še enkrat tako dolgo, kakor v moji izdaji, in to ni dobro za učno knjigo, kjer naj bodo pravila kratka. Drugič je primerjanje z grškim γένο; iz γενησ, celó odveč, ker

¹⁾ Starosta slovenskih slovníčarjev, č. g. dr. Jožef Muršec, ki je izvrsten poznavatelj jezika slovenskega, poslal mi je dne 16. I. 89. med drugimi jezikoslovnimi opazkami tudi nastopno: „Nazivnik ali vokativ na -ko še se rabi, postavim: bratko, sinko, Janko, Jožko, Jurko, Marko, Rojko, Nedeljko. Pri konjih se kliče sivec: sivko, rjavi: rjavko, rudeči: rudečko in t. d. Krave so sivka, dimka.“ — Recimo, da so besede kakor Marko, Janko itd. res „brez dvoma“ nastale po vplivu hrvatsko-srbskega jezika; ali ni mogoče, da so te besede tudi v hrvatsko-srbskem jeziku prvotni zvalniki? Macun vsaj uči (Theor.-prakt. Gr. d. il. Sprache p. 39.): „Sin, Sohn hat neben sine auch sinko (als ob nom sinak wäre)“ in „Die eigenen Namen auf o, wie Marko, Janko, Stanko, haben den Vocativ mit dem Nominativ gleich.“ Da so besede na *-o* res stari zvalniki, dalo bi se tudi sklepati iz njih sličnosti z zvalniki na *-e*, ki so že večinoma tudi postali imenovalniki, kakor oče, Tone, Jože, Lipe itd. (Prim. Metelko, Lehrs. p. 169.). —

²⁾ Vsa ta točka je nepotrebna, ker sem dotično opazko sam prečrтал.

učenci v 1. in 2. razredu gimnazijskem kakor tudi na učiteljski in realki v grščini niti pojma nimajo. Tretjič je krivo učiti, da se je *e* ojačil v *o*, kajti to je proti „dandanašnjim znanstvenim nazorom“, tudi ne gledé na to, da še učenjaki, kakor so Schleicher, Miklošič in Leskien, niso jedini v tem, kako se ima *o* v besedi slovo razlagati (gl. Mikl. III. 3., I. 72 in 245 sl., II. 329, in Šuman v „Ljublj. Zvonu“ V. 571.). Četrtrič je moje živo prepričanje da sodi krivo, kdor misli, da more slovenske oblike kakor *ime*, *tele* brez staroslovenščine pravilno in za učenca na ti stopnji razumljivo razlagati. Petič: popolnoma napačno je trditi (navzlic Mikl. I, 246 in 73), da ste besedi *ulé* in *oje* ohranili pristni *e*. Morda odgovarja ta nauk tudi „dandanašnjim znanstvenim nazorom!“

O deblih na *-es* se je v primerjajočem jezikoznanstvu čestokrat razpravljalo, in kakor vidim, še dandanes se širijo med Slovenci krivi pojmi o tem nauku. Kdor hoče: slovo in slovese, γένος in γένεσ-ος (γένεος) itd. razlagati, mora gledati na prvotni razloček med krepkimi in slabimi skloni, na takozvani „Declinationsablaut ali Vocalabstufung“. Ako je slovo po Leskienovi razlagi res nastalo iz slovos = γένος, potem je v sloves-e — γένεσ-ος *o* oslavljen v *e*; γένος ni nastal iz γένεσ in tudi slovo ne iz sloves, temveč narobe, in zatorej se nikakor ne more učiti: „*e* se je ojačil v *o*“, kakor hoče to g. L. Imenovalnik je glavna podstava, ne pa roditeljski z oslavljenim samoglasnikom *e*. Tukaj se ne smemo sklicevati na Mikl. Etim. Wört. str. VII., ker se mu upira sedanje stališče primerjajočega jezikoznanstva. O tem se naj primerja Leskien, Die Declination str. 65, 68 sl.; G. Meyer, Griech. Gramm. § 315.; Whitney-Zimmer, Indische Gramm. str. 158 in 151.; Johannes Schmidt, Kuhn's Zeitschrift 25. str. 26 sl. in najnovejše delo tega učenjaka: Die Pluralbildungen der indogerm. Neutra str. 378, 405 sl.; Brügmann, Kuhn's Zeitschrift 24. str. 16 sl. in najnovejše njegovo delo: Grundriss der vergl. Grammatik, II. 388 sl.

Ulje in *oje* sta prvotni debli na *-o*, ne na *-es*, kakor *polje*, in roditeljska oblika: *uljesa* in *ojesa* je lé po analogiji debel na *-es* napravljena, kakor Trubarjeva oblika: *poljesa* (gl. Mikl. III. 143). Da bi se bil pristni *e* v teh dveh besedah ohranil, kakor trdi g. L., pa je zaradi tega celó nemogoče, ker se debela na *-es* v imenovalniku in tožilniku, kakor kažejo drugi indoevropski jeziki, niso v slovanščini nikdar končala na *e*; prim. skr. cravas, gr. γένος, lat. genus (iz genos), slov. slovo. Stsl. imenovalnik *lože* (Mikl. I. 246) pa ne dokazuje ničesar in se mora drugače tolmačiti; gl. Leskien Die Decl. 68.

Iz navedenega mi bodo čitatelji menda pritegnili, da je Lendovšekovo pravilo polno pregreškov, ker ga je sestavil ne oziraje se na to, kar primerjajoče jezikoznanstvo uči. ¹⁾ (Gl. 1. opazko na 122. strani. Ured.)

LISTEK.

»Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild.« Od tega velikega narodopisnega dela avstrijskega, katero je osnoval zdaj že pokojni cesarjevič Rudolf in katero se zdaj po želji Nj. Veličanstva nadaljuje pod vrhovnim varstvom presvete cesaričinje vdove nadvojvodovke Štefanije, začne v kratkem izhajati VIII. knjiga, ki bode obsegala vojvodini Koroško in Kranjsko. Ta knjiga izide v 14 zvezkih po 30 kr., ki bodo od srede svečana začeni hodili v štirinajstrednjih presledkih na svetlo. Vsa knjiga bode stala torej 4 gld. 20 kr., in naročiti si moreš tudi samo VIII. knjigo. Iz prospekta, ki se razpošilja te dni, posnemamo, da so Kranjsko opisali ti pisatelji: pl Radics, baron Schweiger-Lerchenfeld, Fr. Kraus, K. Deschmann, Fr. Levec, V. Urbas, J. Scheinigg, Ivan Franke, dr. Keesbacher, E. Samhaber, dr. Gr. Krek, Ivan Flis, J. Novák, Ivan Murnik, G. Pirc in dr. V. Pogatschnigg. — Knjiga bode obsegala 190 ilustracij in okraškov, katere so narisali nastopni umetniki: L. Benesch, R. Bernt, Julij pl. Blaas, Hugon Charlemont, J. Engelhart, G. Frank, J. Hamža, V. Hecht, T. Hrnčič, J. Kassin, J. Klaus Lichtenfeld, Luntz, Myrbach, Schulmeister, Siegl, prof. Jožef Sturm, Jurij Šubič, Janez Šubič, Ferd. Vessel, Wagner, Jožef in Lud. Willroider, Ženišek in Alfred Zoff. — Prvi zvezek VIII. knjige izide 15. svečana; naročila prejema vse tukajšnje knjigarne. —

Gospod dr. Karl Štrekelj, docent slovanskega jezikoslovja na vseučilišču dunajskem, imenovan za urednika slovenski izdavi državnega zakonika na Dunaji. Gospod dr. Štrekelj, tudi bralcem našega lista dober znanec, združuje s korenitim teoretičnim jezikovnim znanjem prijetno prirodno in pozorno slovensko pisavo; zato smo preverjeni, da se »Državni zakonik«, ki je zadnja leta zlasti v stilističnem oziru močno opešal, pod njegovim uredništvom vzpne znova do svoje nekdanje slave in vsestranske veljave.

Slovenski umetnik. Naš rojak g. Jožef Sturm, c. kr. gimnazijalni profesor v Rudolfovem, razstavil je v letošnji akvarelni razstavi v domu dunajskih umetnikov nastopne slike: »Cesta v južnih Tirolih v mesečini.« — »Jesenska noč, gozdni prizor pri Rudolfovem« — »Ciprese iz okolice goriške.« — Vse tri slike vzbujajo zaradi izredne lepote in tehnične dovršenosti svoje občno zanimanje. Ud umetniškega razsodišča, ki sodi o doposlanih slikah, jih je li razstaviti ali ne, izrekel je o Sturmovih akvarelih to sodbo: »Es sind dies Arbeiten von solcher Schönheit, wie wir sie in dieser Art der Ausführung schon lange nicht zugesandt bekamen und die deshalb auch von der ganzen Jury einstimmig für die Ausstellung aufgenommen wurden.

Poroča se, da je nadvojvoda Ludovik Viktor kupil Sturmovo sliko »Ciprese iz okolice goriške« za zahtevano ceno.

Muzejsko društvo. Pri mesečnem shodu dne 3. grudnia m. l. je pronašal g. kustos A. Müllner o »ljubljskem barji v arheološkem oziru«. G. predavatelj je pokazal na karti, katero je v to svrhu narisal v velikem merilu, imenitnost položaja ljubljanskega barja in njega okolice. Za to so stari Rimljani utrdili v stratezičnem oziru važne kraje ob robu, kakor Vrhniko in ljubljanski grad. V prazgodovinskem času je to kotlino pokrivalo veliko jezero. Naselniki so prišli iz Azije preko balkanskega polotoka in so po jezeru in barji zabili v dno kole in napravili vrh njih mostišča, na katerih so si postavili svoje kočje. Hranili so se z ribami in divjačino, a poljedelstva še niso po-

LISTEK.

»Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild.« Od tega velikega narodopisnega dela avstrijskega, katero je osnoval zdaj že pokojni cesarjevič Rudolf in katero se zdaj po želji Nj. Veličanstva nadaljuje pod vrhovnim varstvom presvete cesaričinje vdove nadvojvodovke Štefanije, začne v kratkem izhajati VIII. knjiga, ki bode obsegala vojvodini Koroško in Kranjsko. Ta knjiga izide v 14 zvezkih po 30 kr., ki bodo od srede svečana začeti hodili v štirinajstrednjih presledkih na svetlo. Vsa knjiga bode stala torej 4 gld. 20 kr., in naročiti si moreš tudi samo VIII. knjigo. Iz prospekta, ki se razpošilja te dni, posnemamo, da so Kranjsko opisali ti pisatelji: pl Radics, baron Schweiger-Lerchenfeld, Fr. Kraus, K. Deschmann, Fr. Levec, V. Urbas, J. Scheinigg, Ivan Franke, dr. Keesbacher, E. Samhaber, dr. Gr. Krek, Ivan Flis, J. Novák, Ivan Murnik, G. Pirč in dr. V. Pogatschnigg. — Knjiga bode obsegala 190 ilustracij in okraškov, katere so narisali nastopni umetniki: L. Benesch, R. Bernt, Julij pl. Blaas, Hugon Charlemont, J. Engelhart, G. Frank, J. Hamza, V. Hecht, T. Hrnčič, J. Kassin, J. Klaus Lichtenfeld, Luntz, Myrbach, Schulmeister, Siegl, prof. Jožef Sturm, Jurij Šubič, Janez Šubič, Ferd. Vessel, Wagner, Jožef in Lud. Willroider, Ženišek in Alfred Zoff. — Prvi zvezek VIII. knjige izide 15. svečana; naročila prejema vse tukajšnje knjigarne. —

Gospod dr. Karl Štrekelj, docent slovanskega jezikoslovja na vseučilišču dunajskem, imenovan za urednika slovenski izdavi državnega zakonika na Dunaji. Gospod dr. Štrekelj, tudi bralcem našega lista dober znanec, združuje s korenitim teoretičnim jezikovnim znanjem prijetno prirodno in pozorno slovensko pisavo; zato smo preverjeni, da se »Državni zakonik«, ki je zadnja leta zlasti v stilističnem oziru močno opešal, pod njegovim uredništvom vzpne znova do svoje nekdanje slave in vsestranske veljave.

Slovenski umetnik. Naš rojak g. Jožef Sturm, c. kr. gimnazijalni profesor v Rudolfovem, razstavil je v letošnji akvarelni razstavi v domu dunajskih umetnikov nastopne slike: »Cesta v južnih Tirolih v mesečini.« — »Jesenska noč, gozdni prizor pri Rudolfovem.« — »Ciprese iz okolice goriške.« — Vse tri slike vzbujajo zaradi izredne lepote in tehnične dovršenosti svoje občno zanimanje. Ud umetniškega razsodišča, ki sodi o doposlanih slikah, jih je li razstaviti ali ne, izrekel je o Sturmovih akvarelih to sodbo: »Es sind dies Arbeiten von solcher Schönheit, wie wir sie in dieser Art der Ausführung schon lange nicht zugesandt bekamen und die deshalb auch von der ganzen Jury einstimmig für die Ausstellung aufgenommen wurden.

Poroča se, da je nadvojvoda Ludovik Viktor kupil Sturmovo sliko »Ciprese iz okolice goriške« za zahtevano ceno.

Muzejsko društvo. Pri mesečnem shodu dne 3. grudnia m. l. je pronašal g. kustos A. Müllner o »ljubljskem barji v arheološkem oziru«. G. predavatelj je pokazal na karti, katero je v to svrhu narisal v velikem merilu, imenitnost položaja ljubljanskega barja in njega okolice. Za to so stari Rimljani utrdili v strategičnem oziru važne kraje ob robu, kakor Vrhniko in ljubljanski grad. V prazgodovinskem času je to kotlino pokrivalo veliko jezero. Naselniki so prišli iz Azije preko balkanskega polotoka in so po jezeru in barji zabili v dno kole in napravili vrh njih mostišča, na katerih so si postavili svoje kočje. Hranili so se z ribami in divjačino, a poljedelstva še niso po-

znali. Za njim so prišli iz jugovzhoda drugi naselniki, ki so imeli izvrstno izdelano orožje. (Prim. jedrnatno razpravo »prazgodovinske izkopine po Slovenskem« S. Rutarja, s kojim je g. govornik v marsikateri bistveni točki v protislovji.

Dokaz temu so različna bodala, izkopana na barji pri Igu, katera prištevamo k najstarejšemu orožju v Evropi. Jednako orožje je izkopal sloveči Schliemann v Mikenah, drugi pa na Danskem in Švedskem. To dokazuje, da je prebivalo v starih časih po vsi Evropi pleme, ki je imelo jednako kulturo. — Gledé barja meni g. govornik, da je začelo močvirje rasti od ljubljanske ožine proti Igu vsled tega, ker je Sava navalila toliko proda in groblja, da je Ljubljanici zaprla odtok za Rožnikom. Zato bi bilo dobro, da bi izkopali kanal za Rožnikom proti Savi in napravili ob desnem bregu še druge, z glavno strugo ostrokatne prekope. Potem je g. Müller poudarjal svoje stališče: da je za starih Rimljanov stalo ondi, kjer je danes Ig, veliko mesto Emona, na mestu Gradišča sedanje Ljubljane pa rimski tabor Aquilina.

Svojo podmeno utrjuje na izkopine, poročila starih in novih pisateljev in Peutingerjevo tablo. Napósled prepusti velikodušno poslušalcem, naj oni kot porotniki razsodijo, ima li prav ali ne. G. Müller je vpletel v svoj blizu dve uri trajajoči govor mnogo drastičnih izrazov in poslušalci in poslušalke so mu prav živahno zaploskali.

A. Kaspret.

Prešernove pesmi je začel predstavljati na italijanski jezik g. M. Sabić, glavni sotrudnik lista „Il Diritto Croato“. V podlistku 14. številke tega lista je natisnjen prevod Prešernove balade „Neiztrohujeno srce“, v 16. številki pa pesem „Izgubljena vera“. Kdor pozna zvonkost italijanskega jezika in njegovo izredno sposobnost za izrazovanje pesniških občutkov, pritrdil nam bode, da se Prešernove pesmi v italijanskem jeziku beró jako gladko. G. Sabić pa je v tem jeziku tako spreten da bi lahko prevaril vsakega Italijana in mu vcepil mnenje, da so njegovi prevodi pravcati originali kakega italijanskega pesnika. Na ta način bode g. Sabić gotovo mnogo pripomogel k temu, da začnó tudi v Italiji našega pesnika — prvaka spoznavati in častiti. Dobro bi pa bilo, da bi kakšen literarni list v Italiji Sabićeve prevode ponatisnil, ker „Il Diritto Croato“ je premalo znan in razširjen.

Organizacija vojstva cesarskim in kraljevskim vojakom v pouk v vprašanjih in odgovorih slovenski in nemški spisal Andrej Komel plemeniti Sočebčan. c. in kr. major v pokoji. Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci 1890, 16, 41. str. Cena 20 kr. — G. pisatelj razlaga v slovenskem in nemškem jeziku, kako so organizovani pehota, strelska (lovška) četa, konjica, topništvo, ženijska četa, pionirji, železniški in telegrafski polk, zdravotniška četa, vozarska četa, bosensko-hrčegovske čete, vojstveni zavodi, vojno pomorstvo, deželna bramba in črna vojska. — Vojaci slovenski, omislite si to in vse druge vojaške knjižice Sočebčanove! V njih najdete vse izraze, katerih potrebuje vojak pri svojem poslovanji, lepó poslovenjene, da se polagoma odvadite grdi nemško-slovenski mešanici, s katero le prepgosto pačite lepo govorico slovensko

Zgodovinske črtice o narodni čitalnici v Ptuiju. Ob petindvajsetletnici sestavil Ivan Strelec, učitelj. Samozaložba. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru 1889, 8, 27 str. Pisatelj nam opisuje v tej knjižici, kako se je na poziv sedanjega sodnega pristava Mihaela Hermana leta 1863 osnovala in leta 1864 slovesno odprla nova čitalnica v Ptuiju, ki si je po Davorinu Trstenjaku za svoje geslo izbrala »Jaro i možno« (Jarmogius — Perun), našteva vse nje dozdanje odbore in funkcionarje, pripoveduje kod vse je bila nastanjena, predno se je preselila v »Narodni dom«, koliko je imela vsako leto dohodkov in stroškov, koliko naročenih časopisov in kaj je storila doslej za narodno probujenje v Ptuiju. Na-

posled nam podaje malo galerijo zaslužnih a zdaj že pokojnih udov ondote čitalnice (dr. Avgust Čuček, Mih. Herman, dr. Janez Vošnjak, dr. K. Križman, Božidar Raič, dr. A. Gregorič, Ivan Urbanec). Spretno in gotovo z velikim trudom sestavljena knjižica nam podaje zanimivo in verno sliko narodnega življenja v starodavnem Ptuiju.

Temeljni nauk v knjigovodstvu. I. Jednostavno knjigovodstvo. Poleg letnega poročila deške meščanske šole na Krškem z dodatki Spisal dr. *Tomaž Romih*, učitelj meščanske šole na Krškem. Tiskal in založil J. Krajec, Novo Mesto 1890, 8, 104 str. Cena? — Že v zadnji številki »Ljubljanskega Zvonca« smo na kratko omenili lepega pouka, katerega je g. dr. Romih v letnem poročilu deželne meščanske šole krške podal o jednostavnem knjigovodstvu. Tu svoj članek, ki je prvotno obsežal samo 41 strani male osmerke, razširil je g. pisatelj na 104 strani velike osmerke, ter mu dodal natančna pojasnila in dobre vzorce o inventarni knjigi, o blagajni, o dnevniku, o glavni knjigi, o blagovniku, o dospetniku, o kupovniku in proračunbeniku in o prodajniku. S tem je g. pisatelj ustvaril jako porabno knjigo za naše trgovce, obrtnike, gospodarje in gospodinje, in zasluga njegova je tem večja, ker je prva tako obširna slovenska knjiga v tej stroki. Lepo knjigo od vsega srca priporočamo zavednim in domoljubnim našim obrtnikom in trgovcem ter želimo, da bi uspešno krčila pot slovenskemu trgovinskemu uradovanju, katerega je mnogokrat videti premalo tudi še pri takih trgovcih, ki se prištevajo med odločne in zavedne domoljube.

Najnovije poetično delo črnogorskega kneza Nikole se imenuje »Hajdana«, ki je pred kratkim izšla v državni tiskarni na Cetinji. Hajdana je epska pesem v edinstvenih spevih, ki opeva zasebno življenje junaških Črnogorcev. Pa tudi starejše pesmi kneza Nikole so izšle pred kratkim na Cetinji pod naslovom: »Pjesme kneza Nikole«, katere je zbral v doberšen zvezek prof. Matavulj. Slovenci, ki čitajo cirilico, naj ne zamude naročiti si tega zvezka polnega izbornega poetičnega cvetja.

Dežmanova pesem iz leta 1856. Star znanec zdaj že pokojnega K. Dežmanova, nam je te dni izročil nastopno krasno pesem, katero je pesnik leta 1856. posvetil takrat sloveči ljubljanski gosposi *Tilki Martinčičevi*

Planinske cvetlice kraljici vseh rož.

Kjer Triglava síve goličave
Proti nebu jasnemu strmé,
Tamkaj naše rojstne so višave
Tam so naše zibelke — skalé.

To zaslišati smo popustile
Rojstne kraje in visoki dom,
Smo priromale do Tilke mile
Zvonček, koper, porec, skalolom

Tudi k nam je prišla ta novica,
Da naj lepša rožica si Ti;
Da v Ljubljani naša je kraljica
Da na svetu Ti enake ni!

Trudne smo na pol že ovenele,
Pa če gledamo zdaj v Tvoj obraz,
Bomo revice spet oživele:
Tvoj pogled bo preustvaril nas.

In če tukaj moramo umreti
Pred obličjem blage deklice,
Hočemo vesele obledeti
Rožcam takšna smrt naj slajša je.

Dežman.

Narodna pesem. V 10. št. lanskega »Zvonca« na 609. strani smo natisnili staro pesem iz Idrije pod naslovom »Smrt«. Iz nje vsebine se vidi, da pesem ni cela, a

gospod, ki nam je pesem izročil v porabo, ni znal za več kitic, nego kolikor nam jih je izročil. Jedva je pesem tiskana šla v déž, poslala sta nam dva gospoda, gosp. učitelj *Anton Brezovnik* iz Vojnika in gosp. *Ivan Tosti* iz Trsta, tedaj iz dveh daleč narazen ležečih krajev, celo pesem. Razlika med obema tekstoma je kaj neznatna. Tu podajemo bralcem pesem, kakor jo je zapisal g. Brezovnik.

Grenka smrt.

Grenka smrt na vrata kljuka,
Ostro koso 'ma sebo,
Ino vpraša: »Kje si, Luka,
Hitro vstan' in pojd' z menó!«

Luka vpraša: »Kdo tu kljuka?
Kdor kaj hoče, naj gre k nam!«
Ko pa malo ven poluka,
Vstraši se, da ne ve kam.

»Grenka smrt ne bodi taka,
Me nikar ne kliči zdaj,
Dosti starih náte čaka,
Prosim te, le pojd' naprej!«

Gor' ta star' boleni Marka
Te je klical tol'kokrat,
On že komaj náte čaka,
Gvišno pojde s tábo rad.

»Naši Korlek tud' se joka
In se prav grdó drži;
Nanca tudi komaj stoka,
Mica tud' umret' želi!«

»Lenka pravi: »Jaz sem stara,
Že ne morem kašljat več,
Vender smrt za mé ne mara!« —
Pojd', le pojd' od mene preč!«

»Jaz še zdaj ne morem vmreti,
Kozol'c moram pred pokrit,
Stare krone tud' prešteti,
Svoje hčere omožiti.«

»Krave moram pred napasti,
In kokošim zobat dat',
Za drug' teden drv nasekat,
In kobile podkovati.«

»Škornje moram pred nabiksat,
In klobuk skrtačiti si,
Babam moram tresk nacepit,
Zavsem pravda ven še ni.«

Čak, da kukovca zakuka,
Da opravi vse reči,
Potlej pojde s tábo Luka,
Zdaj opravljen'ga nič ni.«

»Pojd' uzam' druge kajone,
Ki živet' ne mor'jo več,
Na, tu 'maš tri stare krone,
Pojd', le pojd' od mene preč!«

Smrt pa koso zauzdigne
In ureže zdaj za vrat —,
Luka le en mal zamigne,
Opravil vse je naenkrat.

»**Poviest Rusije**« napisal pariški profesor Rambaud, je na hrvaški preložil in popolnil, dodavši književnost rusko dr. *Peter Tomić*. Takoj prvi zvezek prinaša med drugimi slike, katere prikazujejo nošnjo starih Slovanov. Ali na žalost tudi vidimo v tem zvezku, kako slabo ceni Tomić slovensko književnost (str. 50). Govoreč o manjih i mestnih književnostih slovanskih, h katerim prišteva tudi slovensko, pravi: da slovenska književnost »nema pravega života bez hrvatsko-srbske«. Tudi o Prešernu in Levstiku nekako čudno sodi.

Knjiga Rambaudova je znamenito in poleg Solovjeve zgodovine (29. zv.) tudi na ruski preložena, ali ne takó, kakor jo je Tomić začel na hrvaški prelagati. — Delo bode imelo čez 100 slik in dva zemljevida. — Zvezek velja 50 kr., po pošti 5 kr. več, a izdaje ga vseučiliška knjigarna Auer v Zagrebu.

Prošnja. Na drugem shodu kranjskih požarnih bramb se je naročilo odboru deželne zveze kranjskih požarnih bramb, naj omisli slovenski jednotni naslov za besede »freiwillige Feuerwehr« in istotako primerni požarnobrambovski pozdrav, kakor je uveden pri nemških požarnih brambah. Zvezni odbor torej uljudno pozivlje vse slovenske gospe jezikoslovce ter najuljudneje in nujno prosi, da bi nam naznanili v tem oziru mnenja svoja in dotične svete blagoizvolili vpslati zveznemu načelniku gospodu Fr. Doberletu v Ljubljani.

Račun dohodkov in stroškov za Vodnikov spomenik in za Vodnikovo slavnost v Ljubljani l. 1889.

Dohodki.

A. Darovi:

1.) Za spomenik nabranih z obrestimi	5944 gld. 61 kr.
2.) Od slavnega deželnega zbora kranjskega	1000 » — »
3.) Od slavnega mestnega sveta ljubljanskega	1700 » — »

B. Dohodki pri slavnosti:

4.) Od prodanih sedežev na tribunah	147 gld. — kr.
5.) Prebitek pri banketu	41 » — »
6.) Vstopnina pri koncertih	121 » 72 »
7.) Prebitek pri gledališki predstavi	44 » — »
8.) Darovi	16 » — »
	369 » 72 »
9.) Saldo računa (nedostatek)	12 » — »

Skupni dohodki 9026 gld. 33 kr.

Stroški.

A. Stroški za spomenik:

1.) Gospodu Ganglu za izdelovanje kipa	2810 gld. — kr.
2.) Livarju Pönningerju na Dunaji za vlijev kipa	3150 » — »
3.) Kamnoseku F. Tomanu za kamnoseška dela	1574 » — »
4.) Tovornina	52 » — »
5.) Poština	8 » 18 »
6.) Koleki	10 » — »

7604 gld. 18 kr.

B. Stroški za slavnost:

7.) Godba	168 gld. — kr.
8.) Okrašenje slavnostnega prostora (2 slavoloka, 3 tribune, mlaji, venci, razno blago; napisi, tapetniško delo)	479 » 36 »
9.) Šotor na čitalničnem vrtu, okrašenje, razsvet- ljava itd.	250 » 52 »
10.) Stanovanja	37 » 91 »
11.) Tiskovine	227 » 20 »
12.) Prepis in tisk kantate	84 » 75 »
13.) Šišenski čitalnici za stroške pri veselici	40 » — »

14.) Razpošiljanje vabil, poština, kokarde, dva venca, šopek	52	»	19	»
15.) Streljanje na gradu	21	»	—	»
16.) Razni stroški	61	»	22	»
			1422	» 15 »
Skupni stroški . . .	9026 gld. 33 kr.			

V Ljubljani dne 18. julija 1889.

Račun je bil pregledan in potrjen v odborovi seji dne 18. julija 1889.

Andrej Žumer,
tajnik.

Dr. Jožef Vošnjak,
načelnik.

Knjižnica družbe sv. Ciriila in Metoda. K svojim izbornim dozdaujem trem knjižicam je imenovana družba te dni dodala četrto krasno knjižico, v kateri nam gosp. prof. *Fr. Hubad* s svojim spretnim peresom in zgovorno besedo opisuje raznovrstne slovenske junake. Več o tej lepi knjižici prihodnjič. Cena 20 kr.

Podpiralna zaloga slovenskih vseučiliščnikov v Gradci je izdala o svojem delovanju in stanju deveto poročilo. Glavnica se v preteklem letu ni pomnožila, vse imetje znaša 7200 gld nominalne vrednosti. Čistih dohodkov z obrestmi in z gotovino prejšnjega leta vred je bilo 1127 gld. 3 kr., troškov pa 682 gld. 12 kr., torej 441 gld. 91 kr. prebitka, ki se je na prihodnjega leta račun naložil v hranilnici. Odbor je zboroval osemkrat in rešil 97 prošenj. Šest prošenj je bilo odbitih, na 91 prošenj pa se je dovolilo 642 gld. Podpiranih je bilo 10 slovenskih pravnikov, 7 medicincev in 2 modroslovca (po deželah jih je bilo 11 s Štajerskega, 4 s Kranjskega, po dva s Koroškega in Primorskega). Mej darovalci so bili: dež. zbor kranjski 200 gld., deželni zbor štajerski 150 gld., »Posojilnica« v Celji 100 gld., dr. Josip Sernec 20 gld., dr. L. Filipič 15 gld., »Posojilnica Ljubljanske okolice« 10 gld., dr. J. Kenda 10 gld., Fr. Ks. Souvan 10 gld., dr. Srebre 10 gld., dr. Šmidinger 10 gld. itd. — Predsednik društvu je dr. Gregorij Krek, predsednikov namestnik dr. Biderman, tajnik Bogomil Krek, odborniki: Fran Vrančič, Josip Treiber, Jaroslav Žitek, Valentin Korún, Fran Tominšek. Velevažni ta zavod znova priporočamo sem, katerim je do lajšanja neugodnih gmotnih razmer nađepolue vseučiliščne mladeži naše, ki bode gotovo svoje dni zaslonba domovini in narodu svojemu.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrto leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: **Fr. Levec** i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: **Fr. Levec.**

Uredništvo in upravnništvo v *Ljubljani*, v Medijatovi hiši na Dunajski cesti, 15.

Tiska »Narodna tiskarna« v Ljubljani.

V „Narodni Tiskarni“ v Ljubljani

se prodajajo

Jurčičevi zbrani spisi

po znižani ceni.

1. zvezek: *Deseti brat*. Roman.
2. zvezek: I. *Furij Kozjak, slovenski janičar*. Povest iz 15. stoletja domače zgodovine. — II. *Spomini na deda*. Pravljice in povesti iz slovenskega naroda. — III. *Jesensko noč mej slovenskimi polharji*. Črtice iz življenja našega naroda. — IV. *Spomini starega Slovenca ali črtice iz mojega življenja*.
3. zvezek: I. *Domen*. Povest. — II. *Furij Kobila*. Izvirna povest iz časov lutrovske reformacije. — III. *Dva prijatelja*. — IV. *Vrban Smukova ženitev*. Humoriistična povest iz narodnega življenja. — V. *Golida*. Povest po resnični dogodbi. — VI. *Kozlovska sodba v Višnji Gori*. Lepa povest iz stare zgodovine.
4. zvezek: I. *Tihotapec*. Povest iz domačega življenja kranjskih Slovencev. — II. *Grad Rojinje*. Povest za slovensko ljudstvo. — III. *Klosterski žoluir*. Izvirna povest iz 18. stoletja. — IV. *Dva brata*. Resnična povest.
5. zvezek: I. *Hči mestnega sodnika*. Izvirna zgodovinska povest iz 15. stoletja. — II. *Nemški valpet*. Povest. — III. *Sin kmetskega cesarja*. Povest iz 16. stoletja. — IV. *Lipe*. Povest. — V. *Pipa tobaka*. Povest. — VI. *V vojni krajini*. Povest.
6. zvezek: I. *Sosedov sin*. (»Mladika«, 1868.) — II. *Moč in pravica*. (»Zvon«, 1870.) — III. *Telčja pečenka*. Obraz iz našega mestnega življenja. (»Slovenski Narod«, 1872.) — IV. *Bojim se te*. Zgodovinska povest. (»Zvon«, 1876.) — V. *Ponarejeni bankovci*. Povest iz domačega življenja. (»Slovenske večernice«, XXXV. zvezek, 1880.) — VI. *Kako je Kotarjev Peter pokoro delal, ker je krompir kradel*. (Koledar »Družbe sv. Mohorja«, 1880.) — VII. *Črta iz življenja političnega agitatorja*. (»Slovenski Narod«, 1868.)
7. zvezek: I. *Lepa Vida*. Roman. (»Zvon«, 1877.) — II. *Ivan Erasm Talenbah*. Izviren historičen roman iz sedemnajstega veka slovenske zgodovine. (»Slovenski Narod«, 1873.)
8. zvezek: I. *Cvet in sad*. Izviren roman. (»Slovenska knjižnica«, 1877.) II. *Bela ruta, bel denar*. Povest. (»Slovenski Narod« 1874.)

Zvezek po 60 kr., elegantno vezan po 1 gld. Pri vnanjih naročilih stoji poštnina za posamični nevezani 5 kr., za vezani 10 kr.

Dijaki dobivajo Jurčičeve »Zbrane spise« po 50 kr. izvod, ako naroče skupno najmanj deset izvodov.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 pole velike osmerke obsežajočih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejemati:

za vse leto	4 gld. 60 kr.
» pol leta	2 » 30 »
» četrt leta	1 » 15 »

Po vseh deželah zunaj Avstrije stoji »Ljubljanski Zvon« po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se oddajajo po 40 kr.

Dobivajo se tudi še:

»Ljubljanski Zvon«, II. tečaj (1882) nevezan po	3 gld. — kr.
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, III. tečaj (1883) nevezan po	3 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, V. tečaj (1885) nevezan po	3 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, VI. tečaj (1886) nevezan po	3 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, VII. tečaj (1887) nevezan po	4 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	5 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, VIII. tečaj (1888) nevezan po	4 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	5 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, IX. tečaj (1889) nevezan po	4 » 60 »
v Bonačeve platnice vezan po	5 » 20 »

Letnika I. (1881) in IV. (1884) sta nam že pošla.

Vrhu tega se dobivajo pri podpisanem upravnstvu:

»Rokovnjači«, Zgodovinski roman, spisala Jos Furlič in Fanko Kersnik po	50 kr.
--	--------

Upravištvo „Ljubljanskega Zvona“.

Ljubljana, Dunajska cesta 15.